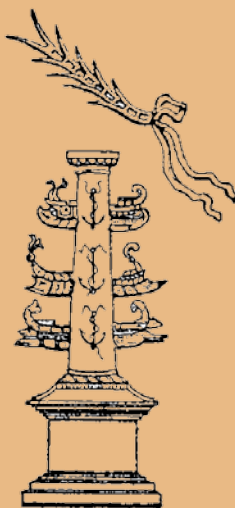

TIDSKRIFT
I
SJÖVÄSENDET

UTGIVEN AV
KUNGL. ÖRLOGSMANNASÄLLSKAPET

I
KARLSKRONA.

1940.

103:e årgången.

Häfte N:r 4

Utdrag ur årsberättelse i förbindelse- väsende.

Avgiven av ledamoten i KÖMS, kaptenen vid flottan *C. G. Landström*.

När de nu pågående krigen en gång avslutats, komma säkerligen många för det militära förbindelseväsendet värdefulla erfarenheter att bliva uppenbarade. För närvarande äro, av naturliga skäl, källorna om det militära förbindelseväsendet om möjligt ännu mindre givande än tidigare. Beträffande det svenska militära förbindelseväsendet föreligga f. n. skäl att i en årsberättelse i huvudsak endast beröra förhållanden, som kunna öppet diskuteras.

Det publika förbindelseväsendet — såväl det internationella som det svenska — har rönt stor inverkan av de pågående krigen. De internationella fjärrförbindelsemedlen och de olika slagen av trafik hava ålagts ett flertal, skiftande restriktioner, grundade på de internationella överenskommelser och sedvänjor, som på detta område äro förefintliga. För en neutral stat föreligga på detta område åtskilliga problem och det har därför syntts föredraganden lämpligt att ägna relativt stort utrymme åt med förbindelseväsendet sammanhängande internationellt rättsliga frågor, sedda främst ur den neutrala synpunkt.

Det svenska förbindelseväsendet har, under den tid denna årsberättelse omfattar, erhållit en rikhaltig samling nya, grundläggande förordningar, vilkas innehåll äro av sådan art, att föredraganden ansett det lämpligt att bringa deras tillvaro till mera allmän kännedom.

A. Det internationella förbindelseväsendet.

I. Internationella förbindelsekonferenser.

Telegraf-, telefon- och radiokonferensen i Kairo februari—april 1938.

För de viktigaste besluten vid denna konferens har redogörelse lämnats i en artikel i TS 12/38.

Internationella rådgivande telefonkommittén (CCIF) höll sitt tolfte plenarsammanträde i Kairo den 4 och 5 februari 1938 i samband med ovan nämnd konferens. Vid sammanträdet behandlades enbart trafik- och taxefrågor och fastställdes vissa av rapportörkommissionerna för dylika frågor föreslagna ändringar i detaljföreskrifterna rörande den internationella telefontrafiken.

För behandling av telefontekniska och därmed sammanhängande frågor sammanträdde CCIF:s tekniska rapportörkommissioner i Oslo den 16 juni—2 juli 1938.

En nordisk telegraf- och telefonkonferens, vari deltog ombud från Danmark, Finland, Norge och Sverige, hölls i Köpenhamn den 19 november 1938. Vid konferensen dryftades frågor rörande taxorna för telefonsamtal mellan de nordiska länderna ävensom planer på att för telefontrafiken mellan å ena sidan Jylland och å andra sidan Västsverige och Sydnorge anordna en direkt förbindelse Göteborg—Nordjylland.

Radiotelefonkonferens i Haag 21—15 november 1938.

På inbjudan av nederländska post- och telegrafförvaltningen hölls på ovan angiven plats och tid en konferens för revision av gällande regionala avtal beträffande frekvenser, som skola användas vid radiotelefonering till och från fartyg utrustade med radiotelefonstationer av ringa effekt, vilka avtal träffats dels i Lissabon 1934 mellan länderna runt Nordsjön och dels i Stockholm 1935 mellan länderna runt Östersjön. Dessa avtal ersattes med ett nytt regionalt avtal gällande såväl Nordsjön som Östersjön.

Inom de av Kairokonferensen för här behandlad trafik avdelade frekvensområdena hava de i avtalet deltagande län-

delerna tilldelats särskilda frekvensband för olika slag av trafik m. m. Sålunda hava avdelats frekvensband att användas av kuststationerna, av fartyg vid trafik med kuststationer, av fartyg sinsemellan samt slutligen för mera lokal trafik. Sistnämnda frekvensband avses att användas av fartyg, vilkas stationer utstråla en effekt av högst 20 watt.

Union Internationale de Radiodiffusion (UIR), Bryssel 7—19 november 1938.

Enligt besluten vid Kairokonferensen skulle under förra hälften av 1939 en europeisk rundradiokonferens sammankallas för att reglera rundradiostationernas frekvensfördelning m. m. UIR:s sammanträde i Bryssel utgjorde en förberedande teknisk konferens till den europeiska konferensen och resulterade i ett förslag till ny frekvensfördelning m. m., vilket förslag sedermera användes som utgångspunkt för förhandlingarna vid

Den europeiska rundradiokonferensen i Montreux februari—april 1939.

Efter åtta veckors arbete lyckades man avsluta en »Convention européenne de radiodiffusion, Montreux 1939» samt enas om en till densamma fogad »Plan de Montreux de répartition des fréquences entre les stations de radiodiffusion de la région européenne».

Givet är, att en dylik konferens ställes inför mycket svåra problem, beroende dels på det ständigt ökande antalet rundradiostationer, dels på varje stats fordran att få så goda distributionsförhållanden som möjligt och dels slutligen på de många gånger av rent politiska skäl framförda kraven på stor effekt.

Enligt den i Madrid 1932 uppgjorda frekvensfördelningen disponerades för rundradio på långvåg och mellanvåg sammanlagt 1.123 kc/s, enligt besluten i Kairo 1938 sammanlagt 1.265 kc/s. Vid tiden för avslutandet av Luzern-överenskommelsen 1933 hade man att fördela 233 rundradiostationer inom 1.125 kc/s, vid Montreux-konferensen gällde det att inom 1.265 kc/s fördela 373 rundradiostationer, vilket innebär en ökning

i antal stationer sedan 1933 av 63 %. För att kunna inpassa alla stationerna måste man tillgripa en indelning av vågorna i olika slag. Sålunda avses t. e. vissa frekvenser för endast en station, på vissa andra frekvenser åter förekomma ett flertal i olika länder eller inom samma land belägna stationer; i sistnämnda fall arbeta stationerna antingen fristående från varandra eller drivas synkront.

Användandet av »delade vågor» innebär givetvis vissa störningsrisker; för att i möjligaste mån förminska dessa hava bestämmelser införts angående antennkonstruktionen vid ett stort antal stationer. Tre olika slag av antenner angivas: Direktiv antenn i viss riktning, antenn som skärmar mot sändning i viss riktning och slutligen antenn, som reducerar rymdstrålningen i viss riktning.

Den högsta tillåtna effekten höjdes beträffande stationer arbetande på frekvenser under 240 kc/s (våglängder över 1,250 m) till 500 kw under dagen och 200 kw under natten från Luzernplanens 150 kw.

Montreuxplanen fastställdes att träda i kraft den 4 mars 1940 kl. 0001 GMT. Med anledning av rådande förhållanden föreligger givetvis en viss osäkerhet, huruvida de av planen föranledda förändringarna kunna träda i kraft angiven dag. Det sannolika synes vara att planens ikraftträdande kommer att t. v. uppskjutas.

I samband med rundradiokonferensen i Montreux ägde även en *regional konferens för fördelning av kuststationernas arbetsfrekvenser* inom frekvensområdet 415—485 kc/s rum. Fyra olika avtal uppgjordes: för Östersjön, för Engelska kanalen och Nordsjön, för Atlanten och Nordafrikas kust, samt för Medelhavet. Avtalet trädde i kraft den 1 september 1939.

För att närmare studera och bearbeta tillgängligt materiel rörande i Montreux-planen angivna olika slag av riktade antenner sammanträdde *UIR i S:t Moritz i juni 1939*. Arbetet avsågs att fortsättas i Bryssel i augusti 1939, men har t. v. uppskjutits.

Internationella rådgivande radiokommittén (CCIR) har planerat sitt nästa möte till juni 1940 i Stockholm, men det torde vara tvivel underkastat, huruvida detta möte kommer till stånd.

II. Rundradio.

Rundradions användbarhet för propagandaändamål insågs mycket snart, och den har också flitigt utnyttjats i propagandans tjänst. Man erinre sig rikskansler Hitlers ord: »Ohne Kraftwagen, ohne Flugzeug und ohne Lautsprecher hätten wir Deutschland nicht erobert».

Vid krigsutbrottet i september 1939 igångsattes på rundradio ett propagandakrig, vilket åtminstone kvantitativt är av mycket stor omfattning. Ett mera detaljerat studium av denna krigföringsform tillåter icke utrymmet; här skola endast angivas några av dess huvuddrag.

Över såväl engelska som tyska stationer utsändas nyheter m. m., d. v. s. propaganda, på ett tjugotal språk med utnyttjande av såväl lång- som kortvåg. Den engelska propagandan är huvudsakligen inriktad på ett undergrävande av den nazistiska regimen och den tyska på försök att ställa engelsmännen i en så dålig dager som möjligt — både historiskt och under nu pågående krig. Man kan icke värja sig mot ett mycket bestämt intryck, att båda länderna i otillåtet stor utsträckning synda mot en av propagandans huvudregler — att hålla sig till sanningen. Det förefaller också som om man ganska ofta vore i avsaknad av tillräckligt propagandamateriel, enär man ofta kommer med ofantligt puerila saker, vilka endast försvaga propagandans eventuella effekt.

De s. k. nyhetsutsändningarna på främmande språk äga alltid rum på bestämda tider och frekvenser. Dessutom förekomma, instuckna i de vanliga programmen mellan ett par musiknummer el. dyl., då och då propagandameddelanden av oftast ganska beskt innehåll.

I Tyskland utfärdades i början av kriget förbud mot avlysning av främmande rundradioutsändningar och höga straff-

satser fastställdes för brott mot denna förordning. Engelsmännen hava beträtt en annan väg och publicera numera i sina tidningar tider och frekvenser för de tyska utsändningarna på engelska.

Den franska radiopropagandan synes vara den bäst ledda och den utmärker sig i allmänhet för måttfullhet.

Man skulle, med erfarenheterna från septemberkrisen 1938 i minne, hava väntat sig, att en organiserad radiostörning i stor skala omedelbart skulle hava igångsatts vid krigsutbrottet. Så blev emellertid fallet endast i ringa utsträckning och det dröjde ganska länge, innan man kunde märka någon mera besvärande störningstjänst. Även sedan man kunnat förmärka, att en organiserad störning förelåg, dröjde det emellertid en tid, innan någon högre grad av effektivitet uppnåddes. Det förefaller, som om störning i regel insattes mot sådana sändningar, vilka kunna betecknas som farliga. Man skulle med andra ord kunna säga, att när organiserad störning mot en sändning förekommer, är detta en antydning om, att ifrågakörande sändning har givit eller fruktas giva goda resultat. Dylika organiserad störning äger sedan mitten på november regelbundet rum mot de engelska utsändningarna på spanska och i viss utsträckning mot engelska och franska utsändningar på tyska.

Den finsk-ryska kampen föres även i etern. De ryska utsändningarna — såväl före krigsutbrottet som under kriget — utmärka sig för mycket starka ordalag. De finska utsändningarna, även de på ryska, äro hållna i en mycket lugnare ton.

»Våglängdsstöder» hava förekommit vid ett flertal tillfällen såväl under kriget i Polen som under den finsk-ryska kampen. Sålunda hava ryssarna passat på att använda Lathis våglängd vid ett flertal tillfällen för utsändning på finska. Den finska rundradion har varnat för dylika händelser och meddelat, att lyssnarna böra ge akt på hallåmännens röster; de finska stationerna använda sina ordinarie hallåmän, vilka lyssnarna i allmänhet torde känna igen.

Det är en ovillkorlig fordran vid utsändning på främman-

de språk, att vederbörande fullt och helt behärskar ifrågakörande språk, enär annars den avsedda propagandaverkan torde kunna anses till stor del förfelad. Vad beträffar de tre stormakternas utsändningar på varandras språk kan man konstatera, att språkskickligheten står högt.

I slutet av november 1939 påbörjade Königsberg på våglängd 291 m varje kväll kl. 2220—2240 utsändningar på svenska. Fr. o. m. den 14 januari 1940 äger nyhetsutsändningen rum kl. 2140—2200, och kl. 2220 följer en andra utsändning omfattande »informationer, kulturprogram och svar på brev». I utsändningarna uppmanas de svenska lyssnarna — efter ryskt mönster — att under viss adress skriftligen framföra sin uppfattning och sina önskemål om sändningarna. Den tyska programledningen är icke sen att utnyttja det inkommande brevmaterialet för en propaganda, som icke till alla delar kan anses smaklig.

Moskva utökade redan i september sina utsändningar på svenska till varje kväll.

Förutom de officiella rundradiostationerna förekomma några eternas fribrytare, vilkas verksamhet samt och synnerligen riktar sig mot den nationalsocialistiska regimen i Tyskland. Dessa stationer äro »Der deutsche Freiheitssender», »Der freie Deutschlandssender» och »Der Österreichische Auslandssender».

B. Det svenska förbindelseväsendet.

III. Allmänt.

För inhämtande av statistiska uppgifter hänvisas till i Sveriges Officiella Statistik intaga årsberättelser beträffande *Telefon och Telegraf resp. Postverket*.

Trådtelefonnätets automatisering fortgår planenligt; sålunda hava under år 1938 bl. a. å 145 växelstationer uppsatts automatiska landsväxlar enligt telegrafverkets koordinatväljarsystem. En mycket instruktiv artikel angående »Landsau-

tomatiseringen i Sverige» återfinnes i Kungl. Telegrafstyrelsens tekniska meddelanden 1937, häfte 10—12.

Den nya *kustradiostationen i Malmö* för telefontrafik har färdigställts och tagits i bruk.

Efter tillkomsten av den nya kuststationen vid Stavsnäs har *Vaxholms kuststation* blivit nedlagd, varefter materielen enligt bemyndigande i kungl. brev den 10 juni 1938 utan ersättning överlämnats till marinen.

Boden radio har övertagits av armén.

Den planerade förflyttningen av *Göteborg radio* till Vallda (sändarstation) och Onsala (mottagarstation), båda belägna väst Kungsbacka, har på grund av statsfinansiella skäl t. v. uppskjutits.

Arbetet med anläggandet av en ny *mottagarstation* för kommersiell radiotrafik (fast trafik) i Lidingby vid Enköping har avslutats. *Radiocentralen* i Göteborg, varifrån tidigare den regelbundna radiotelegraftrafiken med utlandet ombesörjdes, flyttades i april 1938 till den nyinrättade radiocentralen å Stockholms telegrafstation. Samtidigt härmed togs den ovannämnda nya mottagarstationen i bruk.

Sändarstationen i Grimeton har utrustats med tre kortvågssändare, vilka arbeta inom våglängdsbandet 18—25 m och användas för telegramtrafiken till USA. De ursprungligen för Amerikatrafiken avsedda Alexanderssonsgeneratorerna användas numera för den europeiska trafiken.

Den 16 januari 1940 öppnades — t. v. på försök — direkt radiotelegraufförbindelse med Rom.

Den nya *rundradiostationen i Luleå* med en antenneffekt av 30 kw har tagits i bruk och ersatt rundradiostationen i Boden.

Rundradiostationen i *Stora Tuna* socken med en antenneffekt av 100 kw påbörjade sina provsändningar i slutet av 1939 och togs i bruk den 15 december, varvid samtidigt rundradiostationen i Falun togs ur trafik.

Motala rundradiostation har försetts med en 12 kw kort-

vågssändare med riktantenn mot USA. Stationen användes även för den fasta radiotelegraftrafiken under de tider, då rundradioutsändning icke pågår. Med denna komplettering av de fasta stationerna är det möjligt att medelst radio nå svenska fartyg praktiskt taget över hela jordklotet.

De *kommunala polismyndigheterna* hava börjat förse sig med radioutrustningar för sin patrullverksamhet. Anläggningarna bestå i regel av en fast sändarstation, från vilken förbindelse medelst telegrafi eller telefoni upprätthålles till med radioutrustning försedda polisbilar. F. n. är polisen i Stockholm, Göteborg, Norrköping, Borås, Örebro och Katrineholm försedd med dylika installationer.

I pressen hava åtskilliga gånger förekommit omnämmanden av den sedan september 1939 i *utrikesdepartementet* anordnade mottagarcentralen för främmande rundradioutsändningar. Det märkliga med denna mottagarcentral är endast den sena tidpunkt, till vilken man tydligen ansett sig kunna uppskjuta dess etablerande. Enligt föredragandens åsikt borde dess födelsedag hava förlagts till senast hösten 1938 och helst borde den hava varit i verksamhet sedan flera år tillbaka.

Försök med *trådradio* hava av telegrafverket anordnats i Karlshamn, Stockholm och Ånge. Ur militär synpunkt äga dessa försök betydande intresse och det är också bekant, att man såväl i England som Tyskland ägnat frågan stort intresse, främst med hänsyn till möjligheterna att kunna undandra fientliga flygare de goda orienteringsmöjligheter, som åtminstone de starkare rundradiostationerna utgöra. Med hänsyn till rikets försvar måste det anses vara av väsentlig betydelse, främst ur luftförsvars synpunkt, att trådradioanläggningar komma till stånd i sådana trakter, som kunna förväntas bliva utsatta för luftanfall, och då platser, som kunna tjäna till hjälp vid Ortsbestämningar för anfalls insättande.

Under år 1938 har i samarbete med finska post- och telegrafstyrelsen nedlagts en andra *telefonpupinkabel* mellan Norrtälje och Mariehamn. Kabeln innehåller tolv fyrskrivar för tråds-enkanalsystem och två radiopar, fördelade på två

symmetriska halvkablar. Härigenom erhålles 24 tal- och 2 radioförbindelser.

Kablifieringen av de stora riksledningsstråken har fortsatt i planlagd omfattning.

IV. *Författningar, instruktioner m. m.*

Antalet författningar m. m. berörande förbindelseväsendet har, under den tidsperiod årsberättelsen omfattar, varit ovanligt stort, beroende dels på vissa moderniseringar, dels på det utrikespolitiska läget. De viktigaste författningarna m. m. skola här nedan något närmare beröras.

Kungl. kungörelse innefattande vissa neutralitetsbestämmelser (SFS 187/38).

Beträffande denna kungörelse hänvisas till vad som anföres under avd. VIII.

Instruktion för telegrafstyrelsen vid krig eller krigsfara (SFS 487/38).

Denna instruktion ersätter såväl tidigare gällande instruktion (SFS 436/22) som kungörelsen angående den ekonomiska förvaltningen vid krigstelegraf (SFS 437/22). Begreppet krigstelegraf, som i praktiken säkerligen hade inneburit åtskilliga betungande konsekvenser, har nu försvunnit. En ersättning för detsamma återfinnes, i en smidigare form, i instruktionens 4 §.

Reglemente för befordring av fjärrförbindelsemeddelanden vid krig eller krigsfara (krigstelegrafreglemente) (SFS 488/38).

Ersätter krigstelegrafreglementet av år 1916 (SFS 35/16).

Nya klasser av telegram och telefonsamtal hava införts och i samband härmed även nya bestämmelser angående företrädesrätt. Förutom de i fred medgivna slagen av telegram och telefonsamtal tillkomma i inländsk trafik:

- Statsordertelegram och statsordersamtal;
- Luftförvarstelegram och luftförvarssamtal;
- Statsblixttelgram och statsblixtsamtal;
- Statsiltelgram och statsilsamtal.

Vissa bestämmelser finnas angående vilka, som få använda de olika slagen av telegram och telefonsamtal. Ovan angivna telegram och telefonsamtal befordras i angiven in-

bördes ordning med företrädesrätt framför andra telegram och telefonsamtal, med undantag för statsilsamtal, vilka befordras närmast efter vanliga blixtsamtal. Därest antalet blixtsamtal skulle bliva så stort, att statsilsamtalen därigenom utsättas för avsevärda väntetider, kan en tilläggsavgift av högst 30 kronor per samtalsperiod utgå för blixtsamtal. Missbruk av företrädesrätt medför ansvar för tjänstefel. Statsordertelegram, luftförvarstelegram, statsblixttelgram och motsvarande samtalslag hava brytningsrätt.

För vissa slag av samtal utfärdar chefen för försvarsstabben anvisningar angående vilka militära myndigheter m. fl., som äga rätt att använda de olika slagen av samtal.

En överenskommelse angående sättet för debitering och likvidering av kostnader för telegram och telefonsamtal m. m. enligt krigstelegrafreglementet har, med tillämpning från den 1 december 1939, träffats mellan de militära förvaltningarna å ena sidan och telegrafstyrelsen å den andra.

De nya samtalsklasserna i krigstelegrafreglementet medgiva, att samtal kunna expedieras med sådan hastighet och bryta andra samtal till en sådan omfattning, att krav på stor skyndsamhet därigenom måste anses vara i hög grad tillgodosedda.

Krav på »direkta telefonförbindelser, framföras emellertid i ganska stor utsträckning. Avsikten med den direkta telefonförbindelsen är då att vinna en förbindelse mellan ifrågakommande telefonapparater (befälhavare), som går säkrare och ännu snabbare att etablera och vid vilken risken för att motstationen skall vara upptagen av annat samtal är helt utesluten.

Ehuru utförandet av en sådan anordning i allmänhet ur teknisk synpunkt icke erbjuder större svårigheter och ehuru under vissa omständigheter — främst när det gäller lokala ledningar — en dylik anordning kan vara både berättigad och nödvändig, är densamma emellertid förknippad med vissa nackdelar, vilka här nedan något skola beröras.

Tillgången till riksledningar är av naturliga skäl starkt

begränsad. Utförandet av här avhandlad anordning medför, att för varje fall en riksledning undantages från dem, som stå till förfogande för att avveckla övrig trafik; ju färre riksledningar som finnas på ifrågavarande linjesträckor, desto större ingrepp i den övriga trafiken kommer, procentuellt, den ifrågasatta anordningen att medföra.

Det rationella utnyttjandet av en telefonförbindelse förbättras ju större antal samtalsminuter densamma kan avveckla per dag. Det är självfallet, att en ledning, som kan avveckla flera abonnenters samtalsbehov, ställer sig driftsekoniskt gynnsammare än en ledning, som endast kan avveckla en abonnents samtalsbehov. Driftsekoniskt sett är därför en anordning med direkta förbindelser, där den kan utföras, mycket ogynnsam.

Den direkta förbindelsen är givetvis avsedd att komma till användning för särskilt brådskande och viktiga samtal. Genom att samtliga av anordningen berörda ledningar m. m. undandragas telegrafverkets omedelbara kontroll, finnes ingen möjlighet att — därest ett fel skulle hava uppstått på ledning eller apparater — snabbt lokalisera och avhjälpa felet. Om däremot ett fel uppstår på ledningar eller apparater, som stå under telegrafverkets omedelbara kontroll, hava telefonisterna i de flesta fall möjlighet — och därigenom skyldighet — att tillse, att felfri ledning väljes för samtalet eller att koppla samtalet framkomlig väg.

Den omständigheten, att en direkt förbindelse anordnats, kan aldrig effektivt hemlighållas för energiska kunskapare och ej heller är det möjligt att garantera, att obehörig avlyssning icke äger rum. Men om här avhandlad anordning är vidtagen, kan en kunskapare, sedan han fastställt vilken ledning, som är avsedd för sagda anordning, koncentrera sin verksamhet till denna. Om däremot samtalet uppsattes genom telegrafverkets försorg, står han för varje tillfälle i lika stor ovetenhet om vilken ledning, som ifrågavarande ögonblick användes för det samtal, han önskar avlyssna.

Därest överhörning genom något tekniskt fel förekommer

mellan två ledningar, av vilka den ena är avsedd för här omtalad anordning, kommer detta fel att för varje på densamma utväxlat samtal medföra risk för avlysning, under det att om samtalet slumpvis för varje gång uppsattes på någon av de till förfogande stående ledningarna, sådan överhörning endast behöver förekomma, om det uppsattes på den med sagda fel behäftade ledningen. Sannolikheten för sådan överhörning minskas alltså ju större antalet till förfogande stående ledningar är.

I den mån här berörda anordning förmenas innebära någon fördel, därigenom att en eventuell skadegörelse på telefonstationerna icke skulle drabba sålunda direktkopplade förbindelser, må här endast framhållas, att direktkopplingen just sker inom telefonstationen, varför en skadegörelse i lika grad kan drabba denna som övriga förbindelser. Därjämte bör påräknas, att en sådan förbindelses värde kan helt äventyras och förvändas i nackdel, därest av misstag på någon av densamma berörd telefonstation förbindelsen av förbiseende brytes.

Av anförda skäl synas i de allra flesta fall fördelarna av sådana anordningar vara mindre än de med dem förknippade nackdelarna, varför sådana förbindelser — särskilt om de avse längre distanser eller taga i anspråk i övrigt relativt svagt tillgodosedda ledningsstråk — endast böra komma ifråga, därest undersökning för varje särskilt fall kan påvisa, att fördelarna överväga nackdelarna.

Kungl. kungörelse angående sjöfarten inom svenskt kustvatten under utomordentliga förhållanden (SFS 591/38 med tillägg SFS 662/39).

Kungörelsen innehåller bl. a. vissa bestämmelser angående signaleringsförfarande i samband med prejnning och färd i minnerat farvatten, allt i vad gäller sjöfarten inom svenskt kustvatten. Kungörelsen trädde i vissa delar i kraft den 24 oktober 1939 (SFS 744/39).

Instruktion för statens meteorologisk-hydrografiska anstalt vid krig eller krigsfara (SFS 51/39).

Anstalten skall vid utövningen av sin verksamhet i främsta rummet tillgodose försvarets krav. Inom anstalten skall vara organiserad en särskild militäravdelning. Anstalten skall i samråd med chefen för försvarsstaben i erforderlig utsträckning meddela allmänheten kännedom om beslutade inskränkningar i utsändandet av uppgifter från anstalten.

Kungl. kungörelse angående enskildas innehav av brevduvor vid krig eller krigsfara m. m. (SFS 73/39).

Innefattar bestämmelser angående brevduvors införande till eller utförande från riket, försäljning, märkning, anmälan om innehav m. m. Brevduvor kunna vid behov rekvireras. Inom parantes må nämnas, att antalet brevduvor i landet den 1 september 1939 utgjorde omkring 18,400.

Kungl. kungörelse angående tillämpning vid förstärkt försvarsberedskap av vissa bestämmelser (SFS 573/39).

Innehåller bestämmelser, att bl. a. följande bestämmelser skola — i vissa fall i särskilt angivna delar — träda i kraft vid förstärkt försvarsberedskap, nämligen instruktionen för generalpoststyrelsen vid krig eller krigsfara, kungörelsen rörande postbehandling vid krig eller krigsfara, instruktionen för telegrafstyrelsen vid krig eller krigsfara, krigstelegrafreglementet, instruktionen för SMHA vid krig eller krigsfara, kungörelsen angående enskildas innehav av brevduvor.

Kungl. telegrafstyrelsens kungörelse angående inskränkning i användningen av radioanläggning å svenska fartyg och luftfartyg (SFS 614/39), samt

Kungl. telegrafstyrelsens kungörelse angående inskränkning i användningen av radioanläggning å främmande fartyg och luftfartyg (SFS 615/39).

Rörande dessa författningar se avd. VIII.

Kungl. kungörelse angående förhindrande av skadegörelse å vissa telegraf-, telefon- och radioanläggningar i riket vid krig eller krigsfara m. m. (SFS 761/39) ålägger telegrafstyrelsen att vidtaga åtgärder för ovannämnda anläggningars skyddande, för snabbt avhjälpande av driftavbrott samt för säkerställande i övrigt av trafiken. Det åligger militär- och polismyndigheterna att

efter framställning lämna telegrafmyndighet biträde vid ovanstående åtgärder. Vid fullgörande av dylikt uppdrag åtnjuta tjänsteförrättande personal polisins skydd och befohgenhet.

Lag om anläggningar för radiotelegrafi och radiotelefoni (SFS 795/39).

Ersätter lagen den 16 maj 1924 om utförande och utnyttjande av elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd m. m. (SFS 121/24) samt 29 § förordningen den 26 maj 1922 om luftfart (SFS 383/22).

Enär denna »radiolag» utgör den grundläggande faktorn i rättshänseende, synes det lämpligt att mera i detalj granska densamma.

Den äldre lagen avsåg anläggningar för »telegrafering och telefonering utan tråd», vilket icke täcker en del nyare tillämpningar på radioområdet såsom överföring av bilder medelst radio, radiopejling m. m. En annan anmärkning mot själva terminologien var, att radioöverföring numera även förekommer med användning av »tråd» (jfr avd. III). Med hänsyn härtill omfattar den nya lagen alla slags anläggningar för radiotelegrafi och radiotelefoni, samt anges i lagen, att med anläggning för radiotelegrafi eller radiotelefoni förstås anläggning för överföring med radiovågor av varje slag av tecken, signaler, skrift, bilder eller ljud.

Den äldre lagens uttryck »utföra och nyttja» har förtydligats så, att klart framgår att jämväl *innehav* av radioanläggning faller under lagens bestämmelser. Begreppet »stationärt fartyg» — en kvarleva från internationella konventionen angående telegrafering utan tråd, Berlin 1906 — ansågs icke längre behövt.

Lagen innehåller bestämmelser jämväl om radioanläggningar på svenska luftfartyg, varjämte anges att Kungl. Maj:t kan lämna föreskrifter för radioanläggningar på utländska luftfartyg. I lagen anges även, att Kungl. Maj:t äger utfärda föreskrifter om nyttjande av radiomottagningsapparat å främmande fartyg och luftfartyg inom svenskt territorium.

Det var synnerligen angeläget, att i lagen av den 16 maj 1924 angivet straff för olovligt innehav eller brukande av radioanläggning skärptes, varjämte vid sådan överträdelse radioanläggningen borde förklaras förverkad, därest icke förseelsen skett av förbiseende eller omständigheterna eljest vore synnerligen mildrande. Beträffande motiven till den önskvärda straffskärpningen må anföras nedanstående utdrag ur statsrådsprotokollet i ärendet:

»Särskilt med hänsyn till de nuvarande utrikespolitiska förhållandena synes det angeläget, att den statliga kontrollen över fjärrförbindelser genom radiotelegrafi eller radiotelefoni effektiviseras. Det framstår därvid som önskligt, att straffet för olovligt innehav eller brukande av radioanläggning skärpes. Det i detta hänseende framställda förslaget synes väl avvägt. Genom att straffmaximum sättes till fängelse vinnes icke blott en effektivare avskräckning i fråga om brott av ifrågavarande slag utan även en annan, icke mindre betydelsefull fördel. Enligt lagen om vissa tvångsmedel i brottsmål kan husrannsakan för utrönande av omständighet, som kan vara av betydelse för utredning om brott, äga rum allenast i de fall, då skälig misstanke föreligger att brott, varå efter lag kan följa straffarbete eller fängelse, blivit begånget. Vid misstanke att radioanläggning obehörigen innehaves eller nyttjas, kan sålunda enligt nu gällande stadganden husrannsakan icke — utom i vissa av utomordentliga förhållanden betingade särskilda tillfällen — äga rum om ej därjämte skälig misstanke förefinnes om grövre brott, t. ex. spioneri. Denna olägenhet, som i nuvarande läge kan få beklagliga verkningar, blir genom det föreslagna straffstadgandet undanröjd.»

Som framgår av ovanstående måste bestämmelserna om straffsats anses som en av de allra viktigaste, för att lagen såsom sådan skall giva möjlighet till en ordentlig övervakning. Det torde också få anses som ett tidens tecken, att den enda punkt, i vilken riksdagen fann anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, gällde straffsatsen, vilken i vissa fall ansågs för låg. Andra särskilda utskottet anför härom i sitt

yttrande: »Utskottet har vid sin granskning av förslaget icke funnit anledning till annan erinran än såvitt angår den i 5 § intagna straffbestämmelsen. I denna utgöres minimum av tjugofem dagsböter och maximum av fängelse i två månader. Med hänsyn till de allvarliga risker, som i vissa fall måste anses vara förbundna med olovligt innehav eller nyttjande av radiosändare, framför allt i tider av utrikespolitisk spänning, har utskottet funnit denna strafflatitud vara alltför låg för stadkommande av ett effektivt bekämpande av förseelser av ifrågavarande slag. Å andra sidan torde i vissa fall bestämmelsen drabba förseelser, för vilka det föreslagna straffminimum synes väl högt.» Utskottet föreslog slutligen, att straffet skulle bestämmas till »dagsböter eller fängelse».

Med denna ändring antog riksdagen Kungl. Maj:ts förslag. Lagen trädde i kraft den 11 november 1939.

Kungl. kungörelse angående nyttjande inom svenskt territorium av radioanläggning eller radiomottagningsapparat å främmande fartyg eller luftfartyg (SFS 796/39).

Ersätter kungörelsen den 25 juli 1924 (SFS 383/24) angående nyttjande i riket av radioanläggning å främmande fartyg och är en direkt följd av den nya radiolagen samt trädde i kraft samma dag som denna.

De huvudsakliga nyheterna i kungörelsen äro, att kungörelsen gäller även luftfartyg, att nyttjandet av radiomottagningsapparat reglerats, att vissa befogenheter överförts från chefen för marinstaben till chefen för försvarsstaben samt att straffsatsen ändrats från böter till dagsböter eller fängelse.

Lag om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. den 9 januari 1940 (SFS 3/40) samt

Kungl. Maj:ts kungörelse angående tillämpningen av lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. (SFS 5/40).

Lagen stadgar bl. a., att under vissa angivna omständigheter må expediering av post- och telegrafförsändelse inställas eller fördröjas eller försändelsens innehåll granskas och censureras samt expediering av telefonsamtal inställas eller

fördröjas eller samtal avlyssnas eller ock telefonapparat för viss tid eller tillsvidare avstängas för samtal.

Kungörelsen innehåller erforderliga tillämpningsföreskrifter.

Bland den militära förbindelsetjänsten berörande nytilkomna instruktioner m. m. må nämnas Reglemente för kustsignalväsendet, vilket numera icke är hemligt, — — — —, samt Luftförsvarsreglemente (LR), de båda sistnämnda gemensamma för samtliga försvarsgrenar.

Chefen för marinen har utgivit »Anvisningar i sjöfartsskydd för handelsflottan under neutralitet och krig», i vilka förbindelsetjänsten beröres dels i ett särskilt kapitel, dels i samband med internationellrättsliga regler.

Inom armén hava utgivits Fältreglemente (FR), Signalinstruktion för armén (Signal IA) samt Provisoriska bestämmelser för signalering med signaldukar (arméns go 2687/39).

Inom flygvapnet hava utgivits Signalinstruktion för flygvapnet (Signal IF/38) i en stencilerad upplaga, Signalhandbok för Flygvapnet (Signal HF) samt Ordnings- och säkerhetsföreskrifter för flygning (OSF).

V. Telegram- och telefontrafiken, huvudsakligen omkring tiden för krigsutbrottet.

Visserligen har statistik rykte om sig att vara den svartaste av lögner, men det torde å andra sidan icke kunna förnekas, att statistiska uppgifter många gånger kunna vara av värde. Det har därför synts föredraganden vara av en viss betydelse att med några statistiska uppgifter belysa telegram- och telefontrafiken i första hand omkring tiden för krigsutbrottet i september.

Telegramtrafiken.

Antalet inländska telegramexpeditioner vid Stockholms telegrafstation utgjorde under tiden 16 augusti—16 september 1938 178,215 och under samma tid 1939 236,191, d. v. s. en ökning mot föregående år av 32,5 %. Det största antalet te-

telegram per dag expedierades den 2 september 1939, då antalet uppgick till 14,288 utgörande en ökning av 92 % i jämförelse med motsvarande dag 1938. Den 1 september 1939 expedierades 12,005 telegram mot 6,036 föregående år innebärande en ökning av 92 %.

Antalet utländska telegram, utväxlade över telegrafstationerna i Stockholm, Göteborg och Malmö, började visa en kraftig stegring redan den 22 augusti. Den 27 augusti uppgick antalet telegram till ungefär 11,500 och höll sig sedan till den 16 september som regel över 10,000 per dygn med maximum den 8 september, då ungefär 12,700 telegram utväxlades. Ökningen mot föregående år uppgick under tiden 15 augusti—15 september till 47 %.

Antalet nattexpeditioner vid Stockholms centraltelegrafstation (radiocentralen undantagen) ökades under augusti 1939 med 23 % och under september 1939 med 169 % i jämförelse med motsvarande månader 1938. Det totala antalet nattexpeditioner utgjorde under september 1939 29,280 eller i medeltal i det närmaste 1,000 per natt.

Nedanstående tabell torde även giva en uppfattning om telegramtrafikens storleksordning.

	Aug. 1938	Aug. 1939	Ök- ning i %	Sept. 1938	Sept. 1939	Ök- ning i %
Använda taxerade telegram:						
Inländska	228,260	238,736	7	226,379	274,612	21
Utländska	77,720	95,726	23	92,446	133,038	44
Ankomna taxerade telegram:						
Inländska	167,469	182,117	8	158,151	198,057	25
Utländska	80,180	97,340	21	92,656	124,925	35
Av inländska taxerade telegram utgjorde:						
Statstelegram	1,737	3,976	129	3,296	13,847	320
Öfverstatstelegram	485	727	50	675	2,535	275
Statstelegram utan förädesrätt	173	216	25	203	329	62

Medelantalet ord i utländska telegram var:

	Avgående	Ankommande
1939 juli	13,7	14,0
aug.	14,3	14,6
sept.	21,8	21,4

Hela antalet ord i med utlandet utväxlade terminaltelegram utgjorde under

augusti 1938 2,199,268 september 1938 2,598,056
 augusti 1939 2,778,282 september 1939 5,561,781

Ökningen i september 1939 uppgår till 114 %, men den absoluta ökningen — närmare 3 millioner ord — säger mera om trafikens storlek.

En kort analys av de ovan givna uppgifterna ger anledning till följande slutsatser:

Den politiska situationen augusti—september har i hög grad påverkat trafiken. Beträffande den inländska telegramtrafiken föreligga de kraftigaste ökningarna den 1 och 2 september, alltså just i samband med krigsutbrottet. Det stora antalet statstelegram under september tyder på, att statsmyndigheterna i stor utsträckning nödgats använda telegram för sina angelägenheter, kanske främst i samband med intagandet av förstärkt försvarsberedskap.

Ökningen av den utländska trafiken var att förvänta, ehuru den nådde en omfattning, som man kanske ej räknat med.

Ökningen i medelantalet ord i utländska telegram, särskilt under september 1939, sammanhänger främst med de restriktioner ifråga om användandet av code och chiffer, som i ett flertal länder — dock ej Sverige — infördes omedelbart vid krigsutbrottet.

Ett kapitel för sig i fråga om telegramtrafiken utgör den fasta trafiken över Stockholms radiocentral. Den totala trafiken uttryckt i antal ord per vardag utgjorde tidigare ungefär 24,500, men har från början av september till senare hälften av december 1939 i medeltal uppgått till omkring 60.000. Högsta antalet ord för en dag (13 sept.) uppgår till c:a 83,200.

Denna avsevärda ökning kan till en del hänföras till den allmänna ökningen i telegramtrafiken, men till största delen måste den sökas i det förhållandet, att telegramtrafiken efter krigsutbrottet i ökad utsträckning måste avvecklas med användande av de fasta radioförbindelserna. Detta är i sin tur beroende på att våra kabelförbindelser till stor del gå över Tyskland, varigenom t. ex. trådtrafiken till Frankrike ej kunnat fortsätta över dessa kablar. Även om kabelförbindelserna med England skulle kunna avveckla en relativt starkt ökad trafik, föreligger ingen säkerhet, att engelsmännen skulle vara villiga att påtaga sig en ökad transitotrafik. Även om i nuvarande läge delvis nya dirigeringsvägar kunnat väljas, måste man komma ihåg, att vi, därest vi bliva indragna i krig, icke till utlandet äga kabelförbindelser, som kunna garantera vår telegramtrafik. Skapandet av fullgoda och vitt utgrenade fasta radioförbindelser med utlandet måste därför anses vara en för vårt nationella liv viktig krigsförberedelse. Med hänsyn till nutida krigsföringsmetoder böra reservstationer vara planerade och erforderlig materiel finnas inom landet.

Telefontrafiken.

Antalet lokalexpeditioner vid Stockholms telefonstation (innerområdet) har endast beträffande veckan 28 augusti—3 september visat avsevärda differenser mot föregående år. Den största belastningen förelåg den 1 september, då antalet uppgick till i runt tal 1,700,000 mot 1,200,000 samma dag 1938. För att erhålla ett begrepp om trafikens intensitet kan nämnas, att sagda dag uppgick antalet expeditioner i namnanropsbordet under tiden 1000—1100 (brådaste tid) till 30,827, d. v. s. att varje telefonist (36 vid full besättning) i medeltal förmedlade ett samtal var fjärde sekund.

Antalet inländska rikssamtal ökades under september 1939 endast med 11 % i jämförelse med september 1938. Dessa 11 % innebära emellertid en ökning av ungefär 600,000 samtal. Antalet ilsamtal utgjorde under september 1939 149,790, innebärande en ökning med 252 % i jämförelse med september 1938.

Antalet avgående utländska samtal från Stockholms redovisningsområde visade en stegring av ibland över 100 % under tiden 21 augusti 3 september och trafiken höll sig även därefter betydligt över den normala. Vid toppbelastning expedierades c:a 1,200 samtal per dag.

Antalet avgående rikssamtal från Stockholms redovisningsområde den 1 september uppgick till i runt tal 31,500. Under normala förhållanden expedieras maximalt c:a 24,000 samtal.

De anförda exemplen hänföra sig visserligen i huvudsak till Stockholm, men de giva säkerligen även en ungefärlig bild av förhållandena i hela landet. Den kraftiga belastning, för vilken särskilt interurbantrafiken kommer att utsättas vid liknande tillfällen som i september 1939, visar dels på behovet att för särskilt viktiga och brådskande samtal äga tillgång till de exklusiva samtalsklasserna i krigstelegrafreglementet, dels att dessa samtalsklasser, om så skulle visa sig nödvändigt, kunna bliva tillåtna redan före intagandet av förstärkt försvarsberedskap,

VI. *Försvarsstaben.*

VII. *Marinen.*

I föregående årsberättelse framhöll dåvarande föredraganden behovet av ytterligare en radioingenjör i marinförvaltningen. Genom beslut av 1939 års lagtima riksdag bifölls marinförvaltningens framställning i ifrågavarande avseende och befattningen upptogs på ordinarie stat från och

med den 1 juli 1939. Befattningen tillsattes den 1 december 1939.

I anslagsäskandena för budgetåret 1940—41 har marinförvaltningen föreslagit tillsättandet av ytterligare en radioingenjör, vilken skulle avses för tjänst på kustflottan.

En fortgående ökning av kadern av radiostyrmän och radiomän har ägt rum under de senaste åren. Ytterligare ökning är dock erforderlig för att fylla de alltjämt ökade kraven på radiopersonal.

För att söka öka tillgången vid mobilisering av radioutbildad personal — i första hand å hjälpfartygen — utfärdades genom mo 340/38 »Föreskrifter för uttagning och utbildning av värnpliktiga till radiomatrosar». Resultatet av kursen var på det hela taget tillfredställande. Av ursprungligen uttagna 10 elever måste två skiljas från kursen på grund av bristande förmåga att följa undervisningen i radiosignalering. De kvarstående 8 besutto vid utbildningens slut en mottagningsförmåga av ungefär 80 tecken i minuten.

I »Skolreglemente för flottans manskap, VI. Värnpliktiga (SRF: IV) 1939» har för utbildning av värnpliktiga till radiomatrosar nu införts en särskild kurs för »Radiomatros utan radiocertifikat av 1. eller 2. klass». Avsikten med utbildningen angives vara att bibringa eleverna de kunskaper och färdigheter, som erfordras för att kunna tjänstgöra såsom vakthavande radiomän på hjälpfartyg. Genom den verkställda ökningen av värnpligtstiden till 340 dagar synes utbildningen kunna komma att bedrivas under så lång tid, att en mottagningsfärdighet av c:a 100 tecken i minuten bör kunna uppnås, varjämte det även bör vara möjligt att låta eleverna erhålla praktisk tjänst ombord.

Trådförbindelsernas betydelse för marinen i dess helhet och för flottan isynnerhet har i väsentlig utsträckning ökat under senaste tiden. Detta slag av förbindelser har sedan länge inom flottan betraktats som en sak av relativt underordnad betydelse och man har icke heller funnit det erforderligt att nedlägga någon djupare utbildning på området. Det

synes emellertid, som om tiden nu vore mogen för en ändring härutinnan och i varje fall synes det föredraganden erfordrigt, att i utbildningen till förbindelseofficer trådförbindelserna tilldelas en större plats än vad f. n. är fallet. Därest så icke sker, komma vi att på detta område bliva efterblivna och ur stånd att på bästa sätt tillvarataga trådförbindelsernas mångahanda möjligheter.

C. Internationellrättsliga frågor, censur m. m.

VIII. Det neutrala Sverige.

Föredraganden får här, till undvikande av missförstånd, förutskicka, att i fråga om i denna avdelning upptagna spörsmål den metoden valts, att som regel först behandla allmänna synpunkter för att därefter lämna en översikt av i Sverige vidtagna åtgärder jämte en granskning av desamma mot bakgrunden av de av föredraganden företrädde allmänna synpunkterna.

Genom bl. a. kungörelse den 1 september 1939 (SFS 586/39) förklarade Kungl. Maj:t, att Sverige skall vara neutralt under nu pågående krig mellan främmande makter. Härmed inträdde också åtskilliga problem rörande förbindelseväsendet och dess ställning vid neutralitet.

Hävdandet av rikets neutralitet och kravet på att få densamma respekterad innebära skyldigheter och förpliktelser både för oss själva och mot krigförande makter. I mycket stor utsträckning måste härvid det genom ett flertal internationella överenskommelser reglerade förbindelseväsendet ägnas en omsorgsfull granskning, så att detsamma icke kommer till använing på ett sätt, som kan äventyra rikets neutralitet.

I de svenska neutralitetsbestämmelserna (SFS 187/38), som äro grundade på Haagkonventionen 07: V, återfinnes ifråga om förbindelseväsendet följande:

»Det är förbjudet för krigförande eller personer i deras

tjänst att inom svenskt territorium inrätta eller driva stationer för radiotrafik eller uppsätta någon annan apparat avsedd att tjäna som kommunikationsmedel med krigförande styrkor till lands, till sjöss eller i luften.

De krigförandes rörliga radiostationer, tillhörande stridskrafter eller ej, må icke inom svenskt territorium begagnas för avsändande av radiomeddelanden, utom i fall av nöd eller för korrespondens med svensk myndighet över svensk kust- eller markradiostation eller svenska marinen tillhörig farsradiostation.»

I detta sammanhang synes böra erinras om de av en juristkommitté, som sammanträdde i Haag 1922—23, avgivna förslagen till regler rörande radiotelegrafi i krig. Det huvudsakliga innehållet i detta förslag återfinnes i Handbok i internationell rätt för marinen, mom 177. Såsom neutralitetsvidrigt understöd räknas, enligt det omnämnda förslaget, att neutralt fartyg, då det befinner sig å det fria havet, på radiotelegrafisk väg avsänder för fienden avsedda upplysningar angående stridskrafterna eller krigsoperationerna. Vidare må erinras därom, att enligt samma förslag, ett med radioinstallation försedd fartyg, som av chefen för en krigförande makts örlogsfartyg uppmanats att hålla sig på avstånd från örlogsfartyget eller att i dess närhet icke göra bruk av sin radio och icke efterkommer denna anmaning, riskerar att av örlogsfartyget bliva behandlat som fientligt fartyg.

Ehuru Haagförslaget icke blivit av någon makt antaget, tillämpas det emellertid. I den tyska prisordningen, artikel 39, ingå ovannämnda bestämmelser under »feindselige Unterstützung».

Följande åtgärder hava vidtagits i fråga om rena trafikkränkningar:

Den rörliga trafiken.

Den 3 september utgick från telegrafstyrelsen till samtliga fartygsstationer, dels som skrivelse, dels per radio

1) uppmaning att noga iakttaga de bestämmelser angående radiosignalering i främmande länders territorialvatten som voro eller kunde bli utfärdade,

2) förbud mot vissa positionsuppgifters lämnande,

3) meddelande att radiotrafiken skulle inskränkas till det nödvändigaste.

Den 4 september utfärdades de under avd. IV omnämnda kungörelserna (SFS 614/39 och 615/39).

Härjämte utfärdades en »PM beträffande övervakandet av radiaanläggningar å främmande fartyg, som äro försedda med radiosändare». Denna PM innehåller detaljerade bestämmelser för hur och av vem övervakning skall verkställas.

Vissa undantag från förbudet för svenska fartyg att använda radiosändare inom svenskt territorialvatten hava beviljats bärgningsbolag och liknande sammanslutningar.

Den 5 september utgick från telegrafstyrelsen följande meddelande: »Till förhindrande av radiotrafik, som kan äventyra rikets neutralitet är utväxlingen av telefonsamtal mellan fartyg och abonnent i land icke längre tillåten. Erforderliga meddelande få dock överbringas såsom telegram.

Härjämte hava utfärdats vissa föreskrifter angående ut-sändning i rundradio till fartyg på havet.

I anledning av den allt mer intima uppmärksamhet, som ägnades de neutrala staternas åtgärder, befanns det nödvändigt att i slutet av november utsända ett meddelande till fartygsstationerna av följande lydelse:

»På grund av att Sverige förklarar sig skola iakttaga neutralitet under nu pågående krig mellan främmande makter, får Telegrafstyrelsen beordra befälhavare och radioexpeditörer att noga tillse, att radiotrafik från rörlig station icke innehåller uppgifter angående krigförande makts örlogsfartygs och luftfartygs lägen och åtgärder m. m. eller överhuvudtaget

förhållanden, som kunna vara av betydelse eller till skada för krigförande makt.»

Den 16 december 1939 utfärdades förbud mot utväxling av privata radiotelegram mellan luftfartyg och svenska markstationer.

Radioamatörer.

I underdånig skrivelse till Konungen den 2 september hemställde chefen för försvarsstaben, att tillstånd att utföra eller nyttja radioanläggning för experimentändamål (amatöranläggning) t. v. icke måtte beviljas. Dylika ansökningar hava efter nämnda datum icke beviljats.

I och med förstärkt försvarsberedskaps intagande utfärdades generellt sändningsförbud för alla amatörer, varjämte till varje amatör utsändes ett personligt meddelande härom. Samtliga amatörer fingo avgiva skriftlig förbindelse att iakttaga sändningsförbudet. Ett och annat missförstånd uppstod i början, och att i en så stor skara någon kverulant måste förekomma, är ju ej att förvåna sig över, men man kan gott säga, att amatörerna lojalt följt förbudet.

Rundradio.

För allmänheten direkt påtagliga inskränkningar hava endast berört väderleksrapporter och liknande utsändningar.

De vidtagna trafikinskränkningarna ansluta sig praktiskt taget helt och hållet till de framställda kraven och det kan vara på sin plats att framhålla, att Sverige i detta avseende vidtagit striktare åtgärder än, så vitt bekant, andra neutrala länder. De svenska neutralitetsbestämmelserna (SFS 187/38, jfr ovan) äro emellertid, enligt föredragandens åsikt, i detta avseende icke tillfyllest, när de endast rikta sig mot de krigförande, men icke innehålla bestämmelser för vad den svenske medborgaren har att iakttaga.

Vissa särskilda bestämmelser rörande den svenska telefontrafiken hava sedan mitten av september 1939 utfärdats. Data och huvudsakliga innehåll i dessa olika bestämmelser framgå av nedanstående sammandrag.

Genom beslut den 15 september förordnade Kungl. Maj:t, att beträffande privattelegram från Sverige till utlandet ävensom angående privata radiotelegram skulle från och med den 17 september kl. 1930 följande iakttagas:

1. Är telegram helt eller delvis avfattat på *code*, skall telegramoriginalet vara försett med uppgift å codens namn (saknar coden namn, angives »privat code»). Vid telefoning av codetelegram skall avsändaren lämna dylik uppgift, vilken av den mottagande tjänstemannen antecknas å telegramblanketten.

2. Är telegram helt eller delvis avfattat på *chiffer*, skall telegramoriginalet vara försett med uppgift härom. Vid telefoning av chiffertelegram skall avsändaren lämna dylik uppgift, vilken av den mottagande tjänstemannen antecknas å telegramblanketten.

3. Telegram skall hava underskrift. Denna kan utgöras av telegramadress.

4. Å telegram, som direkt inlämnas å telegrafanstalt, skola vara antecknade avsändarens namn och fullständiga adress. Vägras dylik anteckning, skall telegrammet icke mottagas; detsamma gäller i de fall, då vid telefoning av telegram från allmän samtalsapparat avsändaren vägrar uppgiva namn och fullständig adress.

5. Utländsk undersåte äger icke rätt att telefona telegram och skall vid telegrams inlämnande å telegrafanstalt utan anmodan styrka sin identitet genom uppvisande av vederbörlig legitimationshandling. Han skall tillika å telegramoriginalet till telegram utan anmodan anteckna för- och tillnamn och fullständig adress.

6. Avsändare av code- eller chiffertelegram är skyldig

att på anfordran uppvisa den code respektive chiffer, som använts för telegrammet.

Med giltighet från och med den 3 november gällde, utöver ovan meddelade föreskrifter, följande särskilda bestämmelser i fråga om privattelegram från Sverige till utlandet samt avgående privata radiotelegram:

1. Telegram på hemligt språk (code eller chiffer) mottages till befordran endast under förutsättning, att avsändaren bifogar en ordagrann översättning av telegramtexten till klart språk enligt den använda coden respektive chiffern. Dylik översättning benämnes *klartext*.

Inlämnas telegrammet direkt å telegrafanstalt, skall klartexten vara skriven å särskilt blad. Detta blad skall av avsändaren vidfästas telegrammet.

Då telegram telefonerats från abonnent, skall, sedan telegrammet nedskrivits och kollationerats, avsändaren uppmanas uppläsa den mot telegrammet svarande klartexten. Denna nedskrivs av den mottagande expeditören å särskild blankett och vidfästes telegrammet.

Å klartextblankett införas från originaltelegrammet följande uppgifter, nämligen inlämningsstationens namn, telegrammets inlämningsnummer, datum och klockslag samt adress och underskrift. Dessutom skall å väl synlig plats å klartextblanketten med blåpenna skrivas ordet »Klartext».

2. Avsändare av telegram på hemligt språk är skyldig att, om Telegrafstyrelsen så förskriver eller vederbörande stationsbefäl för särskilt fall så finner erforderligt, antingen i förväg deponera coden (chiffern) hos telegrafverket eller ock förete densamma vid telegrammets inlämnande.

3. Klartextblanketterna skola dagligen, senast vid dagvaktens slut, uppsamlas och inläggas i kuvert med adress »Klartext, Kungl. Telegrafstyrelsen, Stockholm C» samt där- efter omedelbart postas. I dylikt kuvert få icke inläggas andra handlingar än klartexter.

Från och med den 7 december gällde beträffande såväl

inländska som utländska privattelegram följande bestämmelser:

1. Telegram skall vara avfattat på klart språk och giva en för telegrafpersonalen begriplig mening. Endast svenska, danska, norska, engelska, franska, italienska, spanska och tyska språken få användas. Förutom dessa språk får i telegram till och från Finland användas finska språket samt i telegram till och från Socialistiska Rådsrepublikernas Union ryska språket.

Code eller chiffer äro sålunda icke tillåtna i privattelegram.

Inlämnas telegram, som icke uppfyller ovanstående bestämmelser, skall telegrammet icke mottagas.

2. Telegram skall vara försett med underskrift, vilken även kan utgöras av telegramadress.

3. Å telegram, som direkt inlämnas å telegrafanstalt, skall antecknas avsändarens namn jämte fullständiga adress. Vägras dylik anteckning, skall telegrammet icke mottagas. Detsamma gäller i de fall, då vid intelefonering av telegram från allmän samtalsapparat avsändaren vägrar uppgiva namn och fullständig adress. Vid intelefonering från abonnentapparat behöver namn och adress tills vidare icke uppgivas.

4. Utländsk undersåte äger icke rätt att intelefonera telegram och skall vid telegrams inlämnande å telegrafanstalt utan anmodan styrka sin identitet genom uppvisande av vederbörlig legitimationshandling. Han skall tillika å telegramoriginalet utan anmodan anteckna för- och tillnamn samt fullständig adress.

Då legitimationshandling uppvisas, skall den mottagande tjänstemannen å telegramoriginalet göra anteckning härom genom angivande av legitimationshandlingens art.

5. Ovanstående bestämmelser gälla icke statstelegram, meteorologiska telegram och tjänstetelegram.

Fr. o. m. den 16 januari 1940 gälla, med upphävande av tidigare föreskrifter, för telegramtrafiken bestämmelser av i huvudsak samma innehåll som bestämmelserna av den 7 de-

ember men med den viktiga förändringen, att vissa angivna koder medgivas, om avsändaren bifogar klartext och om koden är medgiven i adresslandet. *Fr. o. m. den 26 januari* äro ytterligare tre koder medgivna.

Beträffande *privata telefonsamtal*, såväl inländska som utländska, gälla från och med den 7 december följande bestämmelser:

Samtal får föras endast på svenska, danska, norska, engelska, franska, italienska, spanska och tyska språken. Förutom dessa språk får i telefonsamtal till och från Finland användas finska språket och i telefonsamtal till och från Ryssland ryska språket.

Hemligt språk är icke tillåtet.

Dessa bestämmelser äga dock ej tillämpning i fråga om samtal från sådan myndighet eller person, som äger rätt att utväxla statssamtal i internationell trafik och de gälla ej heller samtal från och till svensk statsmyndighet.

Kontroll över att förestående bestämmelser efterföljas skall ske i den mån så är för vederbörande station särskilt föreskrivet eller särskild anledning till sådan kontroll anses föreligga.

IX. *Vissa andra neutrala länder.*

De flesta neutrala länder hava i en eller annan form vidtagit särskilda åtgärder beträffande sitt förbindelseväsende med anledning av det pågående kriget. Här nedan skola endast beröras danska och norska åtgärder.

Danmark.

Den 2 september utfärdades en förordning med förbud att till obehöriga offentligt eller privat lämna uppgifter om eller att omtala fartygs positioner, rörelser och laster.

Den 3 september utfärdades en »Bekendtgörelse om extraordinært Radiomateriel i Skibe», vari förordnades dels att varje danskt fartyg på 20 bruttoton eller däröver — med undantag för fiskefartyg — i Nord- och Östersjöfart och mellanliggande farvatten skall vara utrustat med radiomottagningsapparat i stånd att under normala förhållanden mottaga utsändningar från Köpenhamn och Kalundborg rundradiostationer, dels att varje danskt fartyg utanför ovan nämnda farvatten skall vara utrustat med radiomottagningsapparat i stånd att under normala förhållanden mottaga utsändningar från de danska kortvägsrundradiostationerna.

Marinministeriet och ministeriet för handel, industri och sjöfart hava gemensamt utgivit »Skibsfartens betryggelse under krigsförhold. Vejledning for handelsflaadens befallningsmænd». Ett kapitel — »Signalering, Telegrafering m. m.» — ägnas förbindelsemedlens användning och innehåller bl. a. en del allmänna anvisningar angående radiosignalering vid neutralitet och krig.

I slutet av oktober förbjödos privattelegram på chiffer till Danmark och beträffande privattelegram på code föreskrevs, att uppgift å codens namn skulle återfinnas först i texten.

I början av november bestämdes, att privattelegram på klart språk till Danmark få vara avfattade endast på vissa angivna anspråk.

Den 5 januari 1940 utgavs en »Bekendtgörelse angående Indskrænkninger i Benyttelsen af Radiostationer i Skibe och Luftfartøjer». Kungörelsen, vilken anges ingå som led i Danmarks neutralitetsåtgärder, innehåller i huvudsak följande:

Radiostationer på danska och främmande fartyg eller luftfartyg få på och över danskt territorium endast användas för korrespondens med danska staten tillhöriga radiostationer.

Telegram få endast utväxlas i fartygets tjänst; beträffande danska fartyg gäller detta även utanför danskt territorium. Offentlig korrespondens över danska markstationer är förbjuden.

Radiotelefonsamtal med abonnent i land över danska kuststationer äro icke tillåtna.

Fartygs radiosändare få icke användas i dansk hamn. Radiosändare skall där förseglas. Fartyg skola kunna avlyssna de danska rundradiostationernas utsändningar vid mörkläggning, luftförsvarstillstånd eller mobilisering.

Överträdelse av bestämmelserna straffas enligt strafflagen. Förbud har utfärdats mot användande av amatörsändaranläggning.

Norge.

Inga inskränkningar gälla ifråga om telegram till Norge.

För privattelegram från Norge gäller, att av klart språk endast vissa språk äro tillåtna; code får användas, om coden deponeras hos telegrafstyrelsen. En tilläggsavgift utgår för varje codetelegram. Telegram skola vara försedda med underskrift. Utländsk undersåte är skyldig att framvisa legitimationshandling. Chiffertelegram äro icke tillåtna.

Privata telefonsamtal få föras endast på vissa angivna språk. Hemligt språk är icke tillåtet i telefonsamtal. Dessa bestämmelser gälla vid samtal såväl inom landet som med utlandet. Radiotelefonsamtal få endast utväxlas mellan norska stationer och endast på norska.

X. Krigförande länder.

Frankrike.

Med verkan från den 28 augusti 1939 infördes följande restriktioner beträffande telegraf, telefon och radio.

Telegraf: Chiffer och code äro förbjudna i all telegrafkorrespondens. I inländsk trafik och trafik med kolonierna och protektoraten får endast franska språket användas.

För avsändande av privat *internationellt* telegram erfordras först och främst att man hos poliskommissarien eller eventuellt mairén på inlämningsorten skaffar ett visum på telegrammet. Utan sådant visum får telegrammet icke inlämnas.

Vissa pressmän äro dock befriade från skyldigheten att skaffa visum å presstelegram.

Efter inlämningen granskas telegrammen av censuren, som åsätter varje telegram granskningsstämpel, innan det får befordras.

Å adressorten äro internationella telegram underkastade samma formaliteter och måste alltså ha censur- och polisvisum innan de få avlämnas.

Vid inlämning och avlämning av *inländskt* telegram till eller från vissa utmed kusten och gränserna belägna departement erfordras likaledes polisvisum. För telegram till eller från fransk koloni eller protektorat är sådant visum obligatoriskt.

Telefon: Telefonering får äga rum blott från abonnentapparat, som ej är upplåten för allmänt bruk, eller från sådan allmän samtalsapparat, som kan kontrolleras av telegrafverkets tjänstemän. Andra allmänna samtalsapparater äro avstängda, likaså alla för allmänheten tillgängliga apparater i kaféer, restauranter, tobaksaffärer o. dyl. Varje telefonabonent är ansvarig för de samtal, som utväxlas från hans apparat.

Privata internationella samtal få ej befordras.

Inom krigszon eller i departement beläget vid kusten eller utmed gränserna för interurbatelefonering ske endast inom samma departement. I övriga departement får man telefonera även till angränsande departement, dock ej till sådana som äro belägna vid kusten eller runt gränserna.

Telefonering får ske endast på franska. Samtalen övervakas av censuren.

Radio: Privata sändareanläggningar få ej användas. De ställas till statens förfogande. Mottagningsapparater få i princip behållas, men militärmyndigheterna kunna, då så anses lämpligt, lägga beslag på dem.

Handelsfartyg skola under uppehåll i hamn hava antennen urkopplad. Om militärmyndigheterna så påfordra, skola radiostationerna förseglas. Reparation å radioanläggning i hamn får ej göras utan militärens medgivande.

Sändning inom franskt territorialvatten är förbjuden med undantag för nödsignaler och nödvändiga meddelanden, som röra sjöfartssäkerheten.

Sändning från icke militärt flygfartyg över franskt territorium är förbjuden utom beträffande meddelanden angående flygsäkerheten eller upplysningar rörande fienden.

All privat radiotelefontrafik är inställd.

Lättnader i telegramtrafiken hava sedermera införts, i det att vissa namngivna koder få användas.

Storbritannien.

Med stöd av Defence Regulations, 1939 (Emergency Powers) utfärdades den 28 augusti 1939 av amiralitetet en »Wireless Telegraphy (Ships) Order» i vilken stadgas:

1. Förbud för envar ombord på vilket som helst fartyg inom Storbritanniens och Nord-Irlands »tidal water» att använda radiosändare.

2. Meddelande att envar å handelsfartyg inom Storbritanniens och Nord-Irlands territorialvatten, med undantag av i mom. 1 nämnda vatten, och envar å brittiska handelsfartyg var helst dessa befinna sig, med ovan nämnt undantag, äro skyldiga att åtlyda av amiralitetet utfärdade bestämmelser angående radiosignalering.

Denna order har sedermera kompletterats med bestämmelser, att främmande fartyg inom brittiskt territorialvatten få, utom i fall av nöd, sända meddelanden till brittiska kuststationer för vidare befordran. Endast engelska och franska språken samt internationella signalboken få användas.

Den 2 september utfärdades nedanstående bestämmelser rörande telegramutväxlingen med Storbritannien och övriga till brittiska imperiet hörande länder:

Telegram skola vara avfattade på klart engelskt eller franskt språk.

Avsändarens namn skall vara angivet i underskriften.

Registrerade telegramadresser äro icke medgivna såsom adress eller underskrift.

Telegram befordras på avsändarens risk och äro underkastade censur.

Iltelegram äro icke medgivna.

Ovanstående gäller även statstelegram utom brittiska samt radiotelegram till fartyg eller luftfartyg över brittiska stationer men icke telegram som utväxlas via Storbritannien med länder utanför brittiska imperiet.

»Till brittiska imperiet hörande länder» uppgå till ungefär 70.

Vissa lättnader i ovanstående bestämmelser hava senare tillkommit, bl. a. få fr. o. m. den 1 januari 1940 vissa namngivna koder användas.

Tyskland.

Rörande telegram till Tyskland föreligga inga restriktioner, däremot få endast vissa firmor och personer, som erhållit tillstånd av myndigheterna, sända telegram till utlandet.

Finland.

Vissa restriktioner beträffande telegram- och telefontrafiken voro införda före krigsutbrottet. Den 12 december utfärdades ett tillkännagivande angående användande av post, telegraf och telefon under krigstid av i huvudsak följande innehåll:

Förbjudna äro alla meddelanden, som kunna inverka menligt på rikets försvar eller den allmänna säkerhetens bevarande.

I. Postförsändelse.

I in- och utländska postförsändelser tillåtes tillsvidare att förutom finska och svenska använda endast danska, engelska, franska, italienska, norska och tyska språken.

Som omslagspapper för post- och järnvägspaket är förbjudet att använda tidningar eller annat med tryckskrift försett papper och får ej heller i paket inneslutas brev eller annat meddelande.

Till utlandet är det förbjudet att sända handlingar eller papper, som äro försedda med statliga eller kommunala och kyrkliga ämbetsverks och myndigheters sigill, stämpel eller dessas avtryck.

Likaså är det förbjudet, att till utlandet sända av sigill eller stämpel framställda fotografier, teckningar, bilder, klischeér, matriser eller medels annat förfaringssätt av dem tagna kopior.

II. Telegram och samtal.

I inhemsk telegraf- och telefontrafik är det tillåtet att använda endast finska och svenska språken. I telegram från Finland till utlandet samt i samtal med utlandet tillåtes förutom finska och svenska endast användande av danska, franska, engelska, italienska, norska och tyska språken.

Till expediering inlämnat telegram, utom affärs- eller presstelegram, får ej innehålla mera än 30 ord, adressen och underskriften inbegripna.

Avsändare av privattelegram bör å telegramblanketten anteckna sitt namn och noggrann adres samt vid anfordran förete legitimationsbevis.

För privatpersoner är det förbjudet att använda chiffer och code (överenskommet bokstavssystem).

En eftersatt tjänstegren.

Utdrag ur anförande av ledamoten i KMÖS, kaptenen C. A. Beskow, hållet jäml. Sällskapets stadgar § 31.

För var och en, som kommit i någon beröring med tjänsten vid flottans militära expeditioner står det tämligen klart, att allt icke är som det kunde och borde vara på detta område. Påståendet gäller generellt om än i olika grad beroende på expeditionernas omfattning och expeditionsofficerarnas eller adjutanternas större eller mindre erfarenhet av tjänsten i fråga. Förefintliga brister hava i särskilt hög grad framstått i samband med och efter inträdet av nuvarande förhållanden, då en rad större expeditioner såväl ombord som i land nyupprättades eller svälldes ut, och då rådande knappa persontillgång tvingade till att i befattningar som expeditionsofficerare (adjutanter) kommendera i expeditionstjänst oerfaren personal eller att utbyta kanske sedan lång tid tillbaka tjänstgörande expeditionsofficerare av stammen mot nyinkallad och för tjänsten vid expedition helt främmande personal ur reserven. Redan här må dock framhållas, att påtalade olägenheter främst sammanhänga med brister av organisatorisk art och att personalen icke kan lastas för desamma; finnes bara ledande och klarläggande föreskrifter att tillgå och gåves åtminstone den personal, vilken närmast har att svara för expeditionstjänsten någon undervisning i sådan verksamhet, skulle mycket vara vunnet. Beklagligtvis stå emellertid icke några sådana ledande och klarläggande föreskrifter till

buds. Allt som förekommer äro några ytterst knapphändiga kapitel i ärendet i RM I A och RM II, och ej heller återfinnes ämnet »expeditionstjänst» på kursplanerna för någon av flottans otaliga skolor och kurser. Av nyssnämnda kapitel kan det i RM II fränses i fortsättningen, enär däri huvudsakligen endast uppräknas journaler, liggare etc., som förbands- och fartygschefer skola föra samt sådana rapporter som de vid fastställda tidpunkter hava att avgiva. I kapitlet i RM I A borde sålunda återfinnas för såväl jsö- som landexpeditioner gemensamma riktlinjer och detaljföreskrifter för expeditionstjänstens bedrivande, och så torde väl också få anses vara avsikten med kapitlet 9 i nämnda reglementsdel.

I detta avhandlas på knappa tolv sidor — häri frånräknade de två, på vilka något omotiverat inmängts vissa föreskrifter om personalens rullföring m. m. — såväl tjänstemeddelanden som expeditionstjänst. Det säger sig självt att på ett så begränsat utrymme finnes ingen som helst möjlighet att tillnärmelsevis kunna meddela, vad som erfordras för att sköta en expedition, vilket också bestyrkes vid genomläsning av kapitlet.

Till att börja med förefaller dettas uppdelning i avsnitten »tjänstemeddelanden» och »expeditionstjänst» ej vara till fördel för överskådligheten, åtminstone icke i den utformning de här givits. I förstnämnda avsnitts bestämmelser för tjänstemeddelandens avfattande borde t. ex. kunna förväntas, att allt härom funnes samlat. Så är dock ingalunda förhållandet, i det att bestämmelserna för meddelandens diarieföring och till dels även föreskrifterna för meddelandens undertecknande återfinnas i andra avsnittets sista paragraf med rubriken »expeditionstjänstens ordnande».

Föreskrifterna för diariéer och register m. m. äro icke tillfyllest. Det har till synes helt förbisetts, att större expeditioner kunna behöva dela upp sina handlingar på »detaljer», »dossierer», eller vad de nu må kallas med hänsyn till ärendenas natur. Inom en expedition av sådan omfattning som t. ex. allmänna avdelningens i BAS stab, där handlagda ären-

dens antal senaste kalenderår uppgick till omkring fem tusen, varav över två tusen av hemlig natur, är ett sådant tillväggångssätt ofrånkomligt och även genomfört. Liknande är förhållandet vid övriga MDS-staber liksom vid de större sjöstyrkornas expeditioner. Avsaknaden av föreskrifter härför har emellertid bl. a. medfört, att diarieuppläggnings — utförd på sätt vederbörande expeditionsofficer funnit vara mest praktiskt — visar en påtagbar förbistring icke blott i fråga om antal och benämning på »detaljer» utan även i vad rör ärendenas fördelning på detalj. En nyligen företagen jämförande granskning av diarieuppläggnings vid ett tiotal av de större expeditionerna, har givit belägg för detta påstående. Såsom ett bland otaliga exempel må här anföras, att ett ärende rörande internationell rätt, vilket är av typisk mobnatur, befanns vara fördelat på följande olika vis:

- hos BAS på »operations»-detaljen,
- » BAO » »underrättelse»-detaljen,
- » BAV » den myndighetsdetalj, varifrån ärendet ankommer eller till vilken det avgår. BAV expedition var den enda med »myndighetsregister».
- » CMDÖ » »operations»-detaljen,
- » CKF » »mobiliserings»-detaljen, samt
- » CGE och CÅHE på detalj utan annan bokstavsbenämning.

Vid övriga expeditioner — samtliga nyupprättade — hade uppdelning av diarierna icke ägt rum. Behov härav angavs emellertid föreligga, enär ärendenas antal redan efter de gångna få månaderna börjat växa vederbörande expeditionsofficerare över huvudet.

Blotta förekomsten av ett sådant behov av diariernas uppdelning på detaljer, och dessa i sin tur på flera eller färre underavdelningar angiver, att föreskrifter äro erforderliga för att skapa enhetlighet i diarieuppläggnings. Endast på så vis kan också vinnas, att den som kommenderas från tjänstgöring

vid en expedition till en annan, har möjlighet att snabbt kunna sätta sig in i organisationen och tjänsten vid den nya expeditionen, vilket under nuvarande omständigheter icke låter sig göras. För att undvika allt missförstånd i fråga om det som nu anförts beträffande diarieföringen, må till slut framhållas, att kravet på uppdelning på »detaljer» etc., icke får undanskymma det oavvisliga behovet av att ärendena även måste införas i ett kronologiskt register.

På alltför många ställen i reglementet överhuvudtaget bli va efterforskningar efter föreskrifter gäckade av uttryck såsom »enligt vad därom särskilt stadgas», »såvida icke annat föreskrives» etc. I alldeles särskilt hög grad synes detta vara fallet i förevarande kapitel, på vars omförmälda tolv sidor nämnda eller liknande uttryck återfinnas på icke mindre än sexton olika ställen, utan att hänvisning lämnas till var stadgandena eller föreskrifterna äro att återfinna.

Det förekommer vidare ett icke ringa antal oklarheter utan motsvarande förklaringar. Sålunda förutsättas benämningar på vissa åtgöranden och åligganden av expeditionstjänstnatur vara allmänt kända till sin innebörd, ehuru så icke alls kan anses vara fallet i verkligheten. För huru många är det t. ex. utan vidare bekant, vad som menas med »missiv», huru »kontrasignation» utföres och vad den innebär bl. a. i fråga om ansvarsskyldighet, huru »bifogningstecken» ser ut etc.? Därtill förekommer åtminstone en direkt felaktig uppgift, — i ryggen skall lämnas en marginal om minst tre och icke som angives två cm. bredd —, varjämte vissa föreskrifter kunna efterlysas, t. ex. för kollationering. Må det förvåna om en känsla av osäkerhet sprider sig hos den, som skall förestå expedition och av denna anledning söker föreskrifter härför i reglementet, då han i kapitlets sista paragraf finner sig skola vara »— — — — chefen ansvarig för ordningen därstädes och att föreskrifterna angående expeditionstjänsten såväl i detta reglemente som i gällande författningar och instruktioner iakttagas o. s. v.»?

Ovan påtalade brister äro, som också framhållits, endast

exempel på att nu befintliga föreskrifter icke äro tillräckliga. Därutöver må framhållas, att det knappast är möjligt att med ledning av desamma kunna fullt korrekt avfatta en tjänsteskrivelse, varjämte direktiven för själva expeditionstjänsten äro för magra. Bestämmelser saknas vidare för huru allmänna order m. m. skola uppställas, vilket har till följd att bl. a. nästan alla marindistriktsstaber tillämpa olika sätt vid redigeringen av sina order. Här borde utan större svårighet kunna skapas enhetlighet att gälla icke blott marindistriktsorder utan även stations- och varvsorder liksom kustartilleriets regements- och bataljonsorder m. m. En dylik, för marinen standardiserad orderform, kan naturligtvis endast avse »den inre tjänstens» order och ej order för t. ex. operativ eller annan specialverksamhet.

Skäl synas sålunda föreligga för en omarbetning och väsentlig utökning av föreskrifterna i kapitlet 9 i RM I A. Det bör därvid allvarligt övervägas, huruvida det icke skulle vara mest ändamålsenligt att slopa alla, i olika reglementsdelar förekommande bestämmelser för expeditionstjänsten och därmed sammanhängande frågor, samt i stället sammanföra dem i en »handledning» eller »instruktion» för expeditionstjänsten vid marinen, d. v. s. till en motsvarighet till den instruktion för expeditionstjänsten, som sedan länge tillämpats vid armén. För övrigt skulle det kanske vid närmare undersökning visa sig vara såväl mest ändamålsenligt som även genomförbart, att skapa en för alla försvarsgrenar gemensam expeditionstjänstinstruktion.

I detta sammanhang bör icke helt förbigås »Handbok för stabstjänsten vid flottan». Dess föreskrifter i vad gäller expeditionstjänst äro emellertid färre än man har anledning värna sig och utgöras endast av några korta moment med anvisningar för sådan tjänst vid sjögående staber samt för orderuppställning och formulering. Med undantag för vad som avser den operativa ordertekniken, böra dessa utbrytas ur handboken och utökade, omarbetade och exemplifierade i stället ingå i den nyss föreslagna expeditionstjänstinstruktionen.

Beträffande undervisning i expeditionstjänst och vad därtill hörer meddelas sådan i viss begränsad utsträckning i såväl sjökrigs- som sjökrigshögskolan. Av kursplanerna för sjöofficerslinjen i förstnämnd läroanstalt framgår, att förutom den allmänna reglements-kännedom, i vilken även ingå kapitlen i både RM I A och RM II rörande expeditionstjänst, och vari kräves att kadetterna skola bibringas så god kännedom att bestämmelser hastigt kunna återfinnas i desamma, förekomma expeditionstjänsten berörande ämnen endast i aspirantskolan, där »någon färdighet i uppsättande av tjänsteskrivelser» är föreskriven, samt i 3. sjökursen, vari fordras »kännedom om order och fartygshandlingar». Den färdighet, som i aspirantskolan, — d. v. s. endast några få månader efter antagningen till aspirant och nära 3 år före officersexamen — fordras av aspiranterna i uppsättandet av tjänsteskrivelser, torde på anförda skäl kunna förmodas resultera i färdighet att rätt formulera t. ex. en permissionsansökan. Under årens lopp och med det pensum, som avfordras kadetten i 3. sjökursen, torde emellertid den nyvordne officeren få anses innehava det mått av kunskaper i expeditionstjänst, som skäligen kan avfordras en fänrik.

Annorlunda ställer det sig beträffande utbildningen i sjökrigshögskolan. I dennas allmänna kurs få eleverna ingen undervisning alls i förevarande ämne, och i stabs- och övriga högre kurser var det lika illa ställt till för endast några få år sedan. Då kunde det icke sällan inträffa, att en officer blev omedelbart efter genomgången stabskurs kommenderad i adjutantsbefattning ombord eller till tjänstgöring i marinstaben eller andra staber i land, utan att han dessförinnan haft någon som helst beröring med flottans expeditionstjänst. Till förtret för befälhavaren, stabs- eller avdelningschefen, till förfång för tjänsten och icke minst till bedrövelse för officeren ifråga själv! Ty ingen kunde ju förstå annat än att den, som gått stabskurs skulle vara specialist på något just stabstjänsten så näraliggande och dessutom — som många anse — så enkelt, som expeditionstjänsten. Sedermera har stabskursens

ämne »marinorganisationslära» utökats till att omfatta »marinorganisationslära och stabstjänst». Utökningen har dock skett mera till namnet än till gagnet, i det densamma icke mot svarats av erforderlig ökning av timantalet, till men för de tillämpningsövningar, vilka, näst utfärdade föreskrifter, äro A och O även för inhämtande av kunskaper i expeditionstjänst.

Såsom fartygschefer å flottans mindre, lätta fartyg, kommanderas i allmänhet unga officerare, vilka förutom sjökrigsskolan ännu ej genomgått mer än specialutbildningen till vapentjänst eller möjligen sjökrigshögskolans allmänna kurs. Utbildningen i min-, ubåts- eller andra vapenkurser och vapenskolor innefattar emellertid icke någon expeditionstjänst, fränsett en ytlig genomgång av otaliga, mer eller mindre nödvändiga, men alltid lika tillkrånglade ekonomiska föreskrifter.

Behov föreligger därför att upptaga ämnet expeditionstjänst bland dem, som ingå i officerens vapentjänstutbildning, varjämte även för reservofficerare, vilka vid FF eller mobilisering avses såsom fartygschefer å strids- eller hjälpfartyg, bör anordnas en kortare kurs i detta ämne, då de äro inkallade till repetitionsövning. Samma önskemål framstår även för de underofficerare och flaggkorpraler i reserven, vilka avses bli kommenderade i uppbördsstyrmans- eller ende styrmansbefattning vid FF eller mobilisering.

Att expeditionstjänsten betraktas som en betydelsefull tjänstegren vid armén belyses även av förhållandet, att befattningen som avdelningschef vid arméstabens expeditionsavdelning, skall bestridas och även bestrides av major vid generalstabskåren.

I detta sammanhang böra icke heller glömmas bort de fruktbringande resultaten av kustartilleriets reservofficersförbunds korrespondensundervisning, i vilken även ämnet »stabstjänst och expeditionstjänst» ingår.

För den uppryckning av expeditionstjänsten vid flottan, vilken på ovan anförda skäl måste anses motiverad, kunna erforderliga åtgärder i sammanfattning angivas vara:

1. En »handledning» eller »instruktion» i expeditionstjänst utarbetas. Denna bör omfatta alla föreskrifter för tjänsten i fråga, utom i vad gäller förvaltning. Den skall vara väl och i detalj exemplifierad. I samband härmed böra alla föreskrifter för expeditionstjänst i RM I A och RM II utgå, vilket är så mycket lättare att nu genomföra, som omarbetningen av reglementena tillsvidare är vilande och dessa sålunda ännu icke blivit fastlåsta till sitt innehåll. Såsom förut betydningssvis framhållits, bör det härvid undersökas, om det icke vore i övervägande grad fördelaktigt att göra handledningen gemensam för marinen eller rentav för hela försvaret. Några som helst tekniska svårigheter att åstadkomma detta föreligga icke, och blir så fallet böra även expeditionstjänstbefattningarna i RM III A utgå.

2. Utbildningen i ämnet expeditionstjänst förbättras och meddelas

a) i de vapentjänstkurser och -skolor, efter vars genomgång eleverna av såväl stam som reserv kunna beräknas bli inom något eller några år kommenderade såsom fartygschefer eller förste officerare,

b) i KSHS stabskurs,

c) i samband med stabstjänstövningar för den personal, som vid FF eller mobilisering är avsedd att kommenderas i expeditionstjänst i land eller ombord, samt

d) i särskilt anordnade expeditionstjänstkurser för de uo, vilka avses som expeditionsskolor vid större expeditioner i land eller ombord samt för de styrmän på aktiv stat, ögstat eller i reserven, vilka skola tilltråda befattningar som uppbörds- eller endestyrmän å de mindre fartygen. Undervisningen i denna kurs kan begränsas till att omfatta diarieföring, redigering, mångfaldning, distribuering m. m. av föredragna (slutbehandlade) ärenden.

Sjökrigshändelser i det pågående kriget.

15 mars—15 april 1940.

Perioden 15 mars—15 april inleddes under intryck av den två dagar tidigare slutna freden mellan Finland och Sovjetunionen. Därmed följde en tillfällig avspänning i norra Europa.

Efter några veckors tämligen obetydlig aktivitet i stormaktskriget utvecklade sig händelserna med lavinartad hastighet i början av april. Sedan engelsmännen utan föregående varning utlagt minfält på norskt vatten, svarade tyskarna så gott som ögonblickligen med att ockupera Danmark och landstiga i Norge för att »skydda dessa länders neutralitet».

De därpå följande sjöstriderna vid och utanför Norge utvecklade sig till vad man betecknat som världshistoriens hittills största sjödrabbning. Operationsområdet sträckte sig utmed hela den norska kusten i Skagerack, Nordsjön och norra Atlanten. Man har beräknat att på tysk sida deltagit ett 100-tal fartyg och omkring 1,000 flygplan, på de allierades 150 fartyg och 600 flygplan. När detta skrives är det ännu omöjligt att helt överblicka drabbningens förlopp och de stridandes förluster. Än mindre kan man förutsäga någonting om de omedelbara följderna av slaget.

Det var den 8 april tidigt på morgonen som engelska och franska sjöstyrkor minerade farvattnen utanför Narvik, Kristiansund och Aalesund. Avsikten var att på dessa ställen »av-

klippa» den norska neutralitetsleden till hinder för den där framgående sjötrafiken, främst malmtransporterna från Narvik till Tyskland. Fartygen skulle tvingas ut på internationellt vatten, där de kunde underkastas de allierades kontroll och uppbringning.

I samband med eller strax efter minläggningen blev en tysk 9,000-tonnare, »Rio de Janerio», sänkt nära Lindesnes. Det visade sig att fartyget var lastat med uniformerade tyska trupper och krigsmateriel. En stor tysk flotta rapporterades vid samma tid på nordgående genom Stora Bält och Öresund.

De allierades minutläggning inom norskt territorialvatten möttes icke av några norska motåtgärder annat än i form av diplomatiska protester. Några andra sjömilitära åtgärder för att möta situationen än släckning av kustfyrarna synes icke ha företagits från norsk sida.

Strax efter midnatt natten till den 9 april stävade tyska krigsfartyg, bland dem ett par större kryssare, in i Oslofjorden. Därmed inleddes kampen om Norge i stort. Kustbatterierna vid fjorden öppnade eld mot de tyska fartygen.

Samtidigt med den tyska framstöten (mot den norska huvudstaden landsattes styrkor på andra platser utmed norska kusten från transportfartyg, understödda och skyddade av örlogsfartyg. Så var fallet i bl. a. Trondheim och Narvik. De i Narviks hamn liggande norska pansarbåtarna »Norge» och »Eidsvold» blevo torpederade innan de själva hunno sätta sig till egentligt motvärn. Fartygen gingo snabbt till botten, varvid över 500 man beräknats ha omkommit.

Ockupationen av Narvik skedde delvis genom fullkomlig överrumpling under användande av en krigslist. Av allt att döma hade tyska transportfartyg tidigare löpt in i hamnen, maskerade som fredliga kofferdister men med trupper gömda ombord. Detta gällde bl. a. ett stort valkokeri, som helt enkelt »kidnappade» de norska tjänstemän, vilka kommit ombord för vanlig visitation. Detta fartyg vann ryktbarhet som en ny »trojanska hästen».

Ehuru de norska batterierna vid Oslofjorden förde en kort

men framgångsrik kamp mot den inträngande fienden, kunde man icke hejda tyskarnas framträngande till huvudstaden landvägen, sedan trupper landsatts söder om Oslo. Ett fartyg, som av norrmännen uppges vara tyska slagskeppet Gneisenau medan tyskarna själva ange det till 10,000-tonskryssaren Blücher, sänktes i Oslofjorden sedan batterierna först skadades så svårt och fartyget slutligen gått på en eller möjligen flera minor. (Enligt vissa uppgifter skulle både Gneisenau och Blücher vara sänkta). Under denna första fas av operationerna förlorade tyskarna vidare kryssarna »Karlsruhe» (6,000 ton) och »Emden» (5,400 ton) samt troligen en jagare. »Emden» sänktes av den avsevärt mindre norska minutläggaren »Olav Tryggvason». Även norska jagaren »Aeger» uppges ha bringat ett tyskt örlogsfartyg till undergång innan den själv blev sänkt.

Efter den tyska aktionens inledande började det stora slaget till sjöss. Engelsmännen torde på ett tämligen tidigt stadium ha haft klart för sig vad som förestod. Genom flygspaning och sjöspaning hade man kännedom om att tyska fartyg voro till sjöss, och två olika styrkor sökte genskjuta tyskarna. Detta misslyckades emellertid två gånger. Engelska jagaren Clowworm, som genom ett missöde sackat efter sin flottill, fick kontakt med tyskarna och sände rapporter tills dess radio plötsligt tystnade. Clowworm hade sänkts.

Det stora slaget karakteriserades dels och framför allt av framgångsrika engelska angrepp på en tysk transportflotta i Skagerack, och dels av att en mängd förbittrade strider rasade på olika platser utmed kusten och i luften. Anfallet på transportflottan med främst ubåtar resulterade i att troligen 9 å 10 fartyg, möjligen ännu flera, blevo sänkta. Mycket folk beräknas ha följt dem i djupet. Transportflottan, som skyddades av tyska jagare och mindre fartyg, torde ha blivit skingrad. Dessa strider försiggingo till stor del i närheten av svenskt territorialvatten, men några neutralitetskränkningar förekommo ej. Den svenska flottan utförde ständig vakthållning för att avvisa eventuella försök att överskrida territoriet.

gränsen. Sjunkande fartyg, kanonernas mynningsflammar och strålkastarnas ljuskäglor kunde tydligt observeras från flera kustorter i norra Bohuslän. Kanonaden var synnerligen stark och ihållande och hördes väl. Ett mindre antal räddade från sänkta tyska fartyg fördes i land.

Vid Narvik gick en engelsk jagarestyrka om fem fartyg på morgonen den 10 april till angrepp mot de där befintliga tyska fartygen. Förlusterna anges såsom svåra på båda sidor. Engelska jagaren Hunter sänktes, Hardy måste sättas på grund, Hotspur skadades svårt och Hostile lindrigare. Sju tyska handelsfartyg, antagligen transportfartyg, och en tysk jagare sänktes.

Detaljer och tidsuppgifter från de olika faserna i sjöstriderna låta sig ännu så länge med svårighet urskiljas. Så mycket torde emellertid vara klart, att kampen under dagarna 9—11 april pågick inom flera avsnitt av det väldiga sjöområdet. Ideliga sammanstötningar ägde även rum mellan fartyg och anfallande flyg. Bl. a. sänktes engelska jagaren Gurkha, och slagskeppet Rodney skadades av flygbomber. Slagskryssaren Renown utkämpade enligt uppgift av Churchill en framgångsrik strid med tyska slagskeppet Scharnhorst och en 10,000 tons kryssare. Scharnhorst skall efter c:a 10 minuter ha dragit sig ur striden sedan den fått träffar i förliga överbyggnaden. Från tysk sida dementeras uppgiften att Scharnhorst är skadad. Tyskarna tillskriva sig avsevärda framgångar under striderna, bl. a. skall ett hangarfartyg ha tillfogats allvarliga skador. Engelska flygstyrkor angrepo de tyska fartygen i Bergens och Trondheims hamnar. Enligt engelsk uppgift skall en kryssare och en jagare ha träffats och troligen sjunkit.

Vid sitt anförande i parlamentet redogjorde Churchill för stridernas förlopp och uttryckte som sin uppfattning, att den tyska flottan genom dessa och tidigare förluster blivit allvarligt stympad, särskilt i fråga om det betydelsefulla kryssarvapnet. Påståendet att även tyska fickslagskeppet »Admiral Scheer» blivit svårt skadat av en ubåt dementeras från Berlin.

Under kampen om och vid Norge ha en serie av ytterst viktiga minfält tillkommit. Redan på ett tidigt stadium utlode tyskarna ett fält från Lindesnes i Norge till danska landet ungefär i höjd med Limfjorden. Avsikten var naturligtvis att söka hindra den engelska flottans framträngande och säkra de egna trupptransporterna till Norge. Några dagar senare kom det engelska svaret i form av ett vidsträckt minfält utefter hela norska sydkusten från strax söder om Bergen samt vidare ned i Skagerack i ena riktningen och utmed danska västkusten ned till den tyska åt andra hållet. Från svenskt territorialvatten lämnades öppen en 20 sjömil bred ränna av fritt vatten ut i Nordsjön.

Sedan engelska jagare, understödda av slagskeppet Warspite, lördagen den 15 april gått till nytt angrepp mot Narvik, varvid enligt engelska uppgifter sju tyska jagare sänktes eller blevo försatta ur stridbart skick, utökades det engelska minfältet under natten till söndagen till att omfatta hela södra Östersjön och tillfartslederna till detta vatten. Några minor utlades emellertid icke på svenskt territorialvatten. Minutläggningen torde ha utförts av flygplan och möjligen ubåtar. Den nordliga gränsen för det nya minfältet sammanfaller i Kattegatt med det tidigare engelska fältet, i Östersjön går gränsen strax söder om Memel och följer 55° 30' nordlig bredd till den svenska territorialgränsen. Uppenbarligen kunna icke minor ha hunnit utläggas i någon större omfattning under denna korta tid, men å andra sidan få vattnen betraktas som farliga, varför de tyska transporterna till Norge bli hänvisade att ske uteslutande luftvägen tills minsvepning hunnit utföras. På tyskt håll är man emellertid benägen att karakterisera det engelska meddelandet om minläggningen som »bluff».

En uppgift från den engelska krigsledningen med officiell karaktär, att engelska trupper landsatts i Norge, har icke bekräftats. Den dementeras kategoriskt från Berlin.

Den tyska aktionen mot Danmark, som inleddes samtidigt med den mot Norge, kom lika överraskande. Den mötte nästan intet som helst motstånd. På morgonen den 9 april

Inträngde tyska sjöstridskrafter i Köpenhamn, Gedser, Korsör, Middelfart m. fl. hamnar utan att hindras. I Köpenhamn tyckas de tyska fartygen ha passerat förbi batterierna utan att ens observeras. Ockupationen genom tyska stridskrafter till lands, till sjöss och i luften var genomförd på så gott som en enda dag. Danmarks regering förklarade sig antaga det tyska anbudet om skydd för landets neutralitet.

De tyska och engelska kommentarerna till infallen i Norge och Danmark ha naturligtvis varit mycket olika. Medan tyskarna hävdade, att en allierad invasion i Norge var planerad och att de tyska åtgärderna framtvings för att förebygga denna, förklara engelsmännen att Tyskland sedan lång tid tillbaka organiserat sig för attacken på de båda skandinaviska länderna. Otivelaktigt måste en aktion som den tyska mot Norge kräva omfattande och långa förberedelser i utskeppningshamnarna, men att i övrigt yttra sig om förspelet till dessa de första verkligt stora kraftmätningarna i kriget är ännu för tidigt. Först sedan händelserna kommit i visst historiskt perspektiv bli de lättare att urskilja i sitt rätta sammanhang.

I förhållande till drabbningarna under tiden efter 9 april är allt annat, som inträffat under den period denna artikel omspänner, tämligen betydelselöst. Tyska flygstridskrafter ha bomborderat Scapa Flow några gånger, och engelsmännen ha som svar angripit ön Sylt och anläggningarna där. Båda parter tillskriva sig framgångar medan de samtidigt dementera motståndarens uppgifter. I verkligheten torde de åstadkomna skadorna på fartyg och i land ha varit tämligen obetydliga.

Svenska handelsflottan har varit förskonad från svårare förluster i jämförelse med de närmast föregående månaderna. De svenska förlusterna liksom förlusterna inom övriga neutrala och krigförande örlogs- och handelsflottor framgå som vanligt av den följande översikten. Uppgifterna äro på grund av omständigheterna preliminära och måste lämnas med en viss reservation för förlusterna i den senaste veckans sjöstrider.

Förlustlista 15 mars—15 april 1940.

Da-tum	N a m n	Tonnage	Cert	Orsak
<i>Engelska fartyg.</i>				
15/3	Melrose	1,589	Handelsfartyg	Mina?
»	Peridot	?	Trälare	Mina
?	Tiberton	5,225	Handelsfartyg	?
17/3	Soar	219	Trälare	?
?	Aborttsford	1,585	Handelsfartyg	?
20/3	Lowdock	276	Trälare	Kollision
26/3	Daghestam	5,741	Tankfartyg	?
27/3	Castlemoor	6,594	Handelsfartyg	?
?	Counsellor	5,068	»	?
9/4	Glowworm	1,345	Jagare	Art.-eld
»	Gurkha	1,870	»	»
10/4	Hunter	1,340	»	»
»	Hardy	1,505	»	Satt på grund
?	?	?	»	?
?	?	?	»	?
?	2 ubåtar	?	Ubåtar	?
Summa: 17 fartyg om tillsammans 32,357 + ? ton.				
<i>Franska fartyg.</i>				
18/3	Capitain Augustin	3,137	Handelsfartyg	Mina
23/3	La Railleuse	1,378	Jagare	Explosion
Summa: 2 fartyg på sammanlagt 4,515 ton.				
<i>Tyska fartyg.</i>				
21/3	Heddernheim	4,947	Handelsfartyg	Torped
25/3	Edmond Hugo Stinnes	2,189	»	»
17/3	La Coruna	7,414	»	Sänkt av eg. bes.
8/4	Rio de Janeiro	5,261	Hjälpfartyg	Ubåt
»	Posidonia	?	Tankfartyg	»
9/4	Amasis	7,129	Handelsfartyg	»
»	Karlsruhe	6,000	Kryssare	Art.-eld
»	Emden	5,400	»	»
»	Gneisenau	26,000	Slagskepp	Art.-eld + minor
10/4	Antares	2,593	Handelsfartyg	Ubåt
»	2 jagare	?	Jagare	Art.-eld
»	6 handelsfartyg	?	Transportfartyg	»
»	7 (?) handelsfartyg	?	»	Ubåtar
11/4	1 handelsfartyg	?	Handelsfartyg	Flygbomber
13/4	7 jagare	?	Jagare	Art.-eld
Summa: 22 fartyg på tillsammans 66,933 + ? ton.				

Da-tum	N a m n	Tonnage	Cert	Orsak
<i>Svenska fartyg.</i>				
11/4	Sveaborg	9,076	Tankfartyg	?
<i>Norska fartyg.</i>				
21/3	Svinta	1,267	Handelsfartyg	Flygbomb
27/3	Cometa	3,794	»	?
28/3	Burgos	3,220	»	?
6/4	Navarra	2,118	»	Torped
9/4	Norge	3,645	Pansarbåt	»
»	Eidsvold	3,645	»	»
»	Aeger	590	Jagare	Art.-eld
»	Olav Tryggvason	1,596	Minfartyg	»
Summa: 8 fartyg på totalt 19,875 ton.				
<i>Danska fartyg.</i>				
20/3	Viking	1,153	Handelsfartyg	Torped
»	Bothal	2,109	»	»
»	Minsk	1,229	»	»
»	Charkow	1,026	»	Mina
»	Algier	1,654	»	Torped
»	Christiansborg	3,270	»	»
?	Maryland	4,895	»	?
Summa: 7 fartyg om tillsammans 15,336 ton.				
<i>Holländska fartyg.</i>				
17/3	Sint Analand	2,248	Handelsfartyg	Ej avhörd
20/3	Phobos	7,412	Tankfartyg	Mina
Summa: 2 fartyg om sammanlagt 9,660 ton.				
<i>Grekiska fartyg.</i>				
?	Calánaion	4,291	Handelsfartyg	?
?	Flora Nomicos	1,783	»	?
8/4	Okenia	2,843	»	Mina
Summa: 3 fartyg på totalt 8,917 ton.				

Da- tum	N a m n	Tonnage	Cert	Orsak
<i>Estländska fartyg.</i>				
?	Borghild	959	Handelsfartyg	Mina
27/3	Orion	770	»	?
Summa: 2 fartyg på sammanlagt 1,729 ton.				
<i>Italienska fartyg.</i>				
18/3	Tyna Primo	4,853	Handelsfartyg	Mina
<i>Jugoslaviska fartyg.</i>				
16/3	Slava	4,520	Handelsfartyg	Mina?

Uppgifter angående främmande mariner

(U F M n:r 4/40)

hämtade ur fack- och dagspress av Marinens pressdetalj
under tiden 16 mars—15 april 1940.

Innehållet i här återgivna uppgifter står helt för de som källa
angivna pressorganens räkning.

Aktuella spørsmål, översikter, jämförelser m. m.

Örlogsflottornas ryggrad.

Enligt uppgifter, publicerade i till Tyskland gränsade neutrala
stater, skulle Blum och Voss i Hamburg i början på januari ha sjö-
satt det tredje stora tyska slagskeppet i tyska flottan, som stapel-
sattes sistlidna juli månad.

Om nyheten är sann, har byggandet av detta fartyg förcerats
betydligt snabbare än de två andra av samma typ, Bismarck och
Tirpitz, som, påbörjade resp. 1936 och 1937, löpte av stapeln den ena
i februari, den andra i april förra året. Det är möjligt, att den sjö-
satts i ett mindre långt framskridet byggnadsstadium. I varje fall
synes det helt omöjligt att sätta den i tjänst i år, som man påstått:
det skulle fordras, att man kraftigt skulle slå de rekord i byggnads-
tid, som kom till vid byggandet av Renown — på 32,000 ton — som
färdigställdes på 18 månader under förra kriget, och det är ännu
svårare eftersom det rör sig om ett både större och mera komplicerat
fartyg. I stället är det troligt att Bismarck och Tirpitz äro färdiga
till strid i mitten av 1940.

Den stora ökningen i Tysklands sjö militära styrka, som blir re-
sultatet härav, kommer att mer än kompenseras av de väntade till-
skotten till engelska och franska flottorna.

De två första brittiska 35,000-tonnarna, King George V och Prince of Wales, sjösatta den ena i februari, den andra i maj 1939, d. v. s. ungefär samtidigt med Bismarck och Tirpitz, komma säkerligen att bli färdiga ungefär samtidigt med dessa, kanske t. o. m. före dessa, om man tar hänsyn till ej bara arbetets fullbordande utan till den nödvändiga militära träningen, för vilken brittiska flottan är betydligt bättre förberedd. Duke of York, Jellicoe och Beatty, sjösatta i september—december förra året, följa dem tätt efter.

I Frankrike påbörjades Richelieu i slutet av 1935, sjösattes i januari 1939 och bygges nu färdig i Brest. Samma är förhållandet med Jean Bart, som följer några månader efter. Under diskussionen om anslaget till nationalförsvaret i slutet av december bekräftade M. Daladier inför Parlamentet den betydelse, regeringen tillmäter örlogsflottan, i vilken linjeskeppen alltid bildar »ryggraden» enligt ett brittiskt uttryck. »Vi komma ej att låta oss passeras till sjöss», sade han, »och vi ha beslutat att påskynda med varje medel byggandet av kraftiga slagskepp om 35,000 ton, som, hoppas jag, skall tillförsäkra Frankrike och Storbritannien det fortsatta herraväldet över oceanerna, som de ha sedan fyra månader».

Man kan då räkna med att färdigställandet av de två första tyska 35,000-tonnarna kommer samtidigt med 5 eller 6 engelska och franska slagskepp av samma tonnage.

Dessa fartyg ha konstruerats för att lösa problemet, att förena under samma begränsade tonnage en offensivkraft, ett skydd och en fart, som visserligen ej är ett maximum, eftersom det vore omöjligt, men avvägda så att de uppnå största möjliga militära resultat. Det finnes olika lösningar, av vilka var och en representerar meningen hos ett amiralitet och dess tekniska resurser.

Som huvudbestyckning ha de franska och tyska slagskeppen åtta 38 cm kanoner i två kvadruppeltorn hos de förra och fyra dubbeltorn hos de senare. Engelsmännen ha tio 35,6 cm kanoner. De italienska slagskeppen ha nio 38 cm och de amerikanska nio 40,6 cm kanoner.

Som sekundär bestyckning ha engelsmännen och fransmännen medelsvårt artilleri, som kan användas både mot flygplan och mål på vattnet: 16—13 cm kanoner på King George V-typen och 15—15 cm på Richelieu-typen. I andra flottor finnes däremot speciellt lv-artilleri: i Italien, tolv 15 cm kanoner mot flytande mål och tolv 90 mm mot flygplan; i Tyskland tolv 15 cm och tio 10,5 cm; i USA tjugo 12 cm, varav tolv lv-kanoner.

Vad beträffar farten gå gissningarna ut på minst 30 knop på de italienska och franska slagskeppen, 28 knop på de engelska, 27 knop på de amerikanska och tyska.

Inga officiella uppgifter föreligga angående de olika fartygs-typernas skydd, men det är tydligt, efter vad som har förekommit, att man i Tyskland och USA har tillgodosett skyddet på bekostnad av farten, under det man i Italien utvecklat rörligheten på bekostnad av skyddet. Vad beträffar de franska slagskeppen har man kunnat tillföra skyddet en avsevärd vikt, som vunnits genom att ställa upp de grova kanonerna i kvadruppeltorn.

Ingen tillgripen lösning är fullkomlig, eftersom var och en är ett resultat av en kompromiss, orsakad av det begränsade tonnaget. Men japanerna, som ej velat ansluta sig till Londontraktatens bestämmelser, ha stapelsatt slagskepp, om vilka man ej vet storleken, men som enligt den utmärkta årsskriften Flottes de Combat skola deplacera nära 43,000 ton. Efter deras exempel har USA beställt två om 45,000 ton, Storbritannien två om 40,000 ton, och enligt vissa rykten skall det tredje stora tyska slagskeppet deplacera 41,000 ton.

Vid byggandet av dessa nya fartyg försöker säkerligen varje makt att stärka de element, som delvis blivit missgynnade inom 35,000 tons-deplacementet. De engelska Lion och Temeraire skola bestyckas med nio 40,6 cm kanoner och deras fart kommer att överstiga 29 knop. De amerikanska Iowa och Montana skola ha tolv 40,6 cm och göra 33 knop. Man säger, att de under byggnad varande japanska skeppen ha ännu grövre kanoner, ända till 45,7 cm. Tonnagekapp-löjningen har åter börjat, och det är omöjligt att säga, var den kommer att sluta.

(Le Yacht, februari 1940.)

Sjöhandelskriget.

Under kriget 1914—1918 förorsakade tyskarnas tillgripande från april 1917 av det oinskränkta ubåtskriget under några månader oroande förluster. Detta måste man komma i håg för att förstå varför tyskarna vid början av det nu pågående kriget väntade sig så mycket av ubåtarna.

Tyskarna började kriget 1914 med 28 ubåtar. De ökade deras antal betydligt, så att, fastän de förlorade ett fyrtiotal fram till slutet av år 1916, de kunde börja det oinskränkta ubåtskriget på våren 1917 med 125 ubåtar.

Deffa år sänkte de 6,623,000 fartygston, varav 542,000 ton i april och 517,000 ton i juni. Men ententen vidtog de nödvändiga motåtgärderna genom att sätta i tjänst ett stort antal ubåtsjaktfartyg och

införandet av konvojsystemet. Tyskarna satte i tjänst 78 nya ubåtar men förlorade 66. År 1918 sattes 74 nya i tjänst men 70 förlorades utom dem, som förstördes vid utrymningen av Zeebrügge, Pola och Cattaro. År 1918 sänkte de bara 3,198,387 ton fientliga och neutrala fartyg. Inalles sänkte ubåtarna under världskriget 5,408 fartyg. Men av de 326 ubåtar, som voro i tjänst, sänktes 176 och i synnerhet lyckades man icke längre skaffa nya besättningar till ersättning för dem som gingo förlorade.

Tyskarna trodde säkerligen icke att de med sina c:a 60 ubåtar vid början av det nu pågående kriget skulle kunna uppnå resultat, jämförbara med dem från 1917. Vid fientligheternas början visade det sig, att de i föväg hade posterat sina ubåtar vid sjöhandelsvägarna till England och Frankrike. I själva verket sänkte ubåtarna i september 156,000 ton engelska handelsfartyg, som överraskades ensamma utan konvoj och obehäpnade. Men så fort konvojerna organiserats, sänktes av ubåtarna under oktober ej mer än 65,000 ton.

Konvojsystemet har visat sig särskilt effektivt, samtidigt som de stora handelsfartygen i allt större utsträckning ha armerats med kanoner av minst lika grov eller t. o. m. grövre kaliber än ubåtarna samt med lv-kulsprutor. Dessutom äro eskortfartygen försedda med kraftigt lv-artilleri, vilket hittills praktiskt taget upphävt faran från luften. Fram till den 15 november ha av 3,070 konvojerade fartyg endast 7 gått förlorade.

Under samma tid har den brittiska kontrabandskontrollen beslagtagit 427,000 ton varor av olika slag, destinerade till Tyskland och den franska omkr. 300,000 ton. Man uppskattar till ett tjugotal antalet sänkta tyska ubåtar.

Redan sedan före kriget sysslar man för övrigt i England med att forcera byggandet av handelsfartyg. Sedan fientligheternas början ha 57,000 ton sjösatts och 27,000 ton inköpts. Winston Churchill har också meddelat, att under de två första krigsmånaderna har brittiska handelsflottan trots de tyska attackerna transporterat 10,250,000 ton handelsvaror av olika slag.

England och Frankrike ha metodiskt förberett kampen mot ubåtarna. De uppnådda resultaten kunna bli ännu bättre, ty antalet konvojfartyg och ubåtsjaktfartyg stigen raskt. Handelsfartygen skola snart bestyckas med kanoner och redan ha många framgångsrika artilleristrider utkämpats mot fientliga ubåtar.

Ubåtens vapen äro torpeden, kanonen och minan.

Torpeden har relativt begränsad räckvidd — några tusen meter — och dess träffsäkerhet är mindre god på avstånd över 1,500 me-

ter. Dessutom medför ubåten endast ett begränsat antal sådana. Det gäller då för den att närma sig målet så mycket som möjligt utan att bli sedd, så att det angripna fartyget när det får se utskjutningen eller torpedbanan, ej har tid att gira undan. Under natten kan, utom vid synnerligen klart månsken, periskopet ej användas och anfallet äger rum i ytläge. Det är att märka att i synnerhet under mörka nätter, ubåtens obetydliga silhuett i övervattensläge gör den svår att upptäcka, så att den har möjlighet att komma mycket nära.

På grund av sin låga fart under vattnet måste ubåten för att komma i skjutläge vid sjöhandelsvägarna gå fram i övervattensläge intill ett sådant avstånd, att motståndarens masttoppar synas. Den löper ringa risk att upptäckas av utkiken i masttoppen. Sedan den kommit fram till lämpligt avstånd, dyker den vid anfall på dagen för att invänta det lämpliga ögonblicket och låter periskopet endast då och då sticka upp, för att riskerna för upptäckt skola bli så små som möjligt.

För den händelse det är en konvoj, eskorterad av övervattensfartyg och flygplan, blir anfallet betydligt svårare och farligare. Det kräves då av ubåtskaptenen en sällsynt blick för sin uppgift, mod och kallblodighet och av besättningen en perfekt manöverskicklighet. Det har emellertid under andra krig endast mycket sällan hänt, att en ubåt lyckats efter varandra torpedera två eller tre båtar i en konvoj efter att ha smugit sig emellan eskorten och de konvojerade fartygen.

För att minska torpedanfallets framgång är det nödvändigt att ständigt visa största vaksamhet, natt som dag, att gå med högsta möjliga fart och att navigera i sicksack, när man tror sig hotad.

När ubåten träffar på ett ensamt byte, föredrar den att angripa med sin kanon för att spara på torpederna.

Under världskriget voro de tyska ubåtarna i allmänhet bestyckade med en eller två 88—105 mm kanoner. De stora undervattensskryssarna hade 15 cm kanoner. Detta tillät dem att använda sig av kanonen mot obestyckade och därför försvarslösa fartyg. Ibland förlitar sig ubåten på sin obetydliga målyta och angriper bestyckade fartyg, varvid striden ibland varar länge. Men i allmänhet vågar ubåten ej ge sig in i en för densamma så riskabel strid.

Vare härmed hur som helst: ubåtarna ha sänkt flera fartyg med kanon än med torped.

Slutligen äro en del ubåtar konstruerade för att under vattnet följa minor. Det gäller att utan att synas komma i närheten av

stranden, utanför en hamn eller viktiga punkter såsom i närheten av fryskepp, angöringsbojar etc. Så snart minorna fällts, avlägsnar sig ubåten.

Sådana operationer nödvändiggöra ofta passage i närheten av vaktfartyg, tvärs igenom eller under minfält, hur svåra än väderleksförhållandena äro, eller riskera att fastna i spärrnät. Det fordras härvidlag lika mycket uthållighet och skicklighet som mod. Vid slutet av världskriget ledde utläggandet av minor med ubåtar till mycket sämre resultat, beroende på att minsvepnings- och minförstörelsemetoderna fulländats. Likväl tvingar det motståndaren att avdela avsevärd personal och materiel för att bekämpa minfaran.

Ubåtarna gjorde ej allt det man väntade av dem och tyska amiralitetet skärpte handelskriget genom användning av övervattensfartyg. Så orsakade kryssaren Emden under förra kriget stora förluster i Indiska Oceanen, innan den blev förstörd. Några tyska handelsfartyg, som ändrats till hjälpkryssare, gjorde också avsevärd skada. En av dem, Wolf, höll sjön under 451 dagar, gick en sträcka om 64,000 sjömil och återvände till Tyskland efter att ha sänkt 210,000 ton fientliga och neutrala fartyg.

Numera, då det finnes med kraftigt artilleri bestyckade handelsfartyg, är användning av hjälpkryssare mera riskabel. Det är därför Tyskland som kaparfartyg tagit till sina ryktbara fickslagskepp av Deutschland-typ. Officiellt på 10,000 ton och kraftigt pansrade äro de snabba och armerade med tungt artilleri. Det är motståndare, fruktade av handelsfartyg och lätta kryssare. De fordra i allmänhet krigsfartyg, som äro både snabbaré och starkare. Jakten efter dem organiseras samtidigt i form av förföljelse av de fartyg, som förse dem med förnödenheter. Åtgärderna ha nu lett till det sensationella förstörandet av Admiral Graf Spee. Det var icke uppmuntrande för tyskarna.

(La France Militaire den 29 februari 1940.)

Byggnadsprogram och budgeter, uppgifter angående personal och materiel m. m.

Tyskland.

D. B. N:s representant har den 25 januari meddelat, att fickslagskeppet Deutschland skall döpas om till Lützow. Namnet Deutschland skall reserveras åt ett slagskepp under byggnad. Man har ej

fått reda på vilket namn den nuvarande kryssaren Lützow skall få. Danska pressen har flera gånger meddelat, att 60 tyska verkstäder för tillfället äro sysselsatta med byggandet av små ubåtar, vilkas sammansättning går att verkställa på en månad.

Enligt News Chronicles Amsterdamskorrespondent har hangarkryssaren Graf Zeppelin blivit färdig i slutet av januari. Enligt samma källa medför fartygen 40 flygplan och har 16—15 cm kanoner. Med ett displacement på 19,250 ton gör den 32 knop.

(Le Yacht, mars 1940.)

Italien.

Ubåten Michele Bianchi, byggd på Odera Terni Orlando-varvet i Spezia, skall börja sina provturer.

Man skall i Spezia sjösätta ubåten Alessandro Malaspina, ingående i programmet från januari 1938. Den deplaceras 1,036 ton med en längd på 75,30 m, bredd 6,82 m och 4,72 m djupgående. Med sina 3,600 hästkrafter når den en fart om 18 knop.

(Le Yacht, mars 1940.)

Budget: Den italienska budgeten för 1940—41 räknar med 34,895,587,290 lire i sammanlagda utgifter, varav till försvaret 13,843,086,238 lire (ökning 2,568 lire). Till marinen anslås 3,350,591,838 lire, till armén 4,230,816,400 lire och till flygvapnet 3,261,678,000 lire.

(Norsk Tidsskrift for Sjøvesen, mars 1940.)

Danmark.

Förslag till ny försvarslag. I Folketinget har framlagts förslag till ny lag om Danmarks försvar, som har flera drag av intresse. Bl. a. föreslås upprättandet av en försvarsstab, vars chef skall vara medlem av statsrådet. Chefen för försvarsstaben kan vara amiral eller general. Han har i fred det direkta befälet över försvarets olika grenar och leder i krig direkt under Konungen det samlade försvaret.

För flottan och kustvärnet föreslås minst följande materiel: 3 artillerifartyg på tillsammans c:a 24,000 ton, 6 minkanonbåtar (sam-

manlagt 6,000 ton), 3 ubåtar på sammanlagt 3,000 ton, 12 ubåtar på sammanlagt 2,500 ton, 3 minubåtar på sammanlagt 2,000 ton (allt ubåtstonnage beräknas i övervattensläge), 40 motortorpedbåtar på sammanlagt 1,000 ton, 6 torpedbåtar på sammanlagt 3,000 ton, 1 kryssare på 5,000 ton, kungaskepp, sjömättningsfartyg, vaktbåtar m. m. på sammanlagt 4—5,000 ton.

Artillerifartyg, kryssare och minkanonbåtar avses övergå i reserven, när de bli 24 år gamla, ubåtar efter 18 år och motortorpedbåtar efter 12 år.

(Norsk Tidsskrift for Sjøvesen, mars 1940.)

Irland.

Grundläggandet av flottan. Irlands första krigsfartyg, motor-torpedbåten M 1, övertogs i Chelsea den 29 januari 1940. Inalles har beviljats 250,000 pund till inköp av 6 motortorpedbåtar och trälare.

(Norsk Tidsskrift for Sjøvesen, mars 1940.)

Jugoslavien.

Jagaren Ljubljana sjönk den 24 januari i Chibeniks (Sebenicos) hamn. Den återvände till sin ankarplats, då den av en kraftig vindstöt drevs ur kursen och gick på en klippa, där den slogs sönder. De första rapporterna talade om att det fanns omkomna. Enligt vad vi veta har icke något säkert antal meddelats. Eftersom fartyget ligger på grunt vatten, hoppas man kunna bärga det vid lämpligt väder.

Ljubljana, som byggts i Jugoslavien enligt ritningar av Loire-verkstäderna, löpte av stapeln i juni 1938 vid Yarrow-varvet i Kraljevica. Dess data voro: deplacement 1,200 ton (Washington), längd 96,40 m, bredd 9,30 m, djupgående 2,90 m, bestyckning 4—12 cm kanoner, 2 st dubbla 40 mm lv-kanoner, 2 lv-kulsprutor och 2—55 cm treppeltorpedtuber, Parsons turbiner om 44,000 hkr, fart 38 knop.

(Le Yacht, mars 1940.)

U. S. A.

New York Shipbuilding Co har den 9 december vid sina verkstäder i Camden, New Jersey, sjösatt hjälpfartyget Prairie om 9,450

ton. Fartyget är avsett att användas som depå- och verkstadsfartyg för hangarflottiljerna. I likhet med sitt systerfartyg Dixie skall den göra 16,5 knop. Den avses tjäna som bas åt 18 jagare.

Electric Boat Co sjösatte den 27 januari i Groton, Connecticut, ubåten Tautog om 1,450 ton.

Hangarfartyget Wasp, som håller på att färdigställas vid Bethlehem Steel Co:s varv i Quincy, förstördes i slutet av januari genom eldsvåda. Skadorna uppgå till betydande belopp, men hindra icke byggets fullbordande. Pressen har talat om sabbotage men ingen officiell bekräftelse har kommit härom. Man vet emellertid, att liknande händelser ha framtvingat kraftiga motåtgärder i alla landets industricentra.

Representanhusets finansutskott har den 13 februari godkänt marinbudgeten, uppgående till 966,772,878 dollars, en minskning på 112,000,000 dollars från regeringens ursprungliga förslag. Utskottsberäkningen begär att varje ny enhet skall vara individuellt överlägsen motsvarande typ i utländska mariner.

Marinutskottet har några dagar senare antagit flottprogrammet för två år med beräknade utgifter om 654,902,270 dollars. Detta program upptager 21 stridsfartyg och 22 hjälpfartyg i stället för 77 enheter under tre år enligt regeringens förslag. Antalet ubåtar och kryssare har minskats, men de tre stora hangarfartygen ha bibehållits. Antalet flygplan i flottan skall ökas från 3,000 till 4,500.

Regeringen har infordrat anbud från varven intill den 7 maj för byggandet av två 35,000 tons linjeångare, möjliga att ändra till hangarfartyg.

Kammaren har förkastat, med 123 röster mot 114, förslaget om bifästandet av ön Guam. En del tidningar uttala att denna rädsla för att ej reta Japan är föga förenlig med de nyligen företagna finansiella åtgärderna, som underlätta hjälpen till Kina.

Två flyg-flottbaser skola anläggas i Alaska, den ena i Fairbanks, den andra i Anchorage. 4 milj. dollars ha beräknats i budgeten för 1940 för den förstas utrustning.

En motortorpedbåt om 81 fots (24,65 m) längd är för närvarande under byggnad enligt ritningar av M. A. W. W. van Hoorn, ingenjör vid St. Croix Shipbuilding Co., Bayport, Minnesota, för en utländsk regerings räkning.

Båten har en största bredd av 4,27 m och är försedd med tre 12-cylindriga 900 hkr:s motorer. Bränsletankarnas kapacitet uppgår till omkr. 1,350 l., givande en aktionstid om 10 timmar. Maximihastigheten kommer att närma sig 50 knop.

(Le Yacht, mars 1940.)

Litteratur.

Nauticus 1940. Årsbok för Tysklands maritima intressen. Utgiven på föranstaltande av »Oberkommando der Kriegsmarine» av Admiral z. V. Gottfried Hansen, 23:e årgången. Förlag E. S. Mittler & Sohn, Berlin.

Årets Nauticus skiljer sig i ett avseende från sina föregångare. Man spårar nämligen ganska genomgående en fientlig inställning gentemot Storbritannien och detta trots att de flesta artiklarna i boken slutskrivits före utbrottet av stormaktskriget. Genom att sålunda vissa artiklar icke skrivits med den nödvändiga objektiva blicken på problemen, utan färgats av antiengelska synpunkter, ha artiklarnas värde i viss mån lidit härav, vilket är beklagligt med hänsyn till denna annars synnerligen vederhäftiga och välredigerade årsbok.

Liksom föregående årsbok, är den nuvarande indelad i sex delar. Den första utgöres av en militärpolitisk, den andra av en militärteknisk, den tredje behandlar handelssjöfart och handelsfartygsbygge, den fjärde luftfart och luftfartygsbygge under det att den femte avhandlar rent ekonomiska spørsmål. Sista avsnittet av boken utgöres av en statistisk del till största delen omfattande diverse uppgifter rörande stormaktsflottorna och olika länders handelssjöfart och transoceaniska förbindelser.

I en marinpolitisk revy inleder konteramiral Gadow, liksom förra året, den militärpolitiska delen och framhåller den alltmer skärpta motsättningen mellan »den Mächten der **Reaktion**, getarnt als »Friedensfront» und denen der **Neuordnung**». Problemen i Ostasien, Förenta Staterna, Medelhavet och i de nordeuropeiska farvattnen rullas upp. I samband med frågan om den Aländska ögruppens be-

stående gemensamt av Finland och Sverige och denna frågas fall, kommer författaren in på nonaggreationspakterna med Danmark, Estland och Lettland samt Sveriges och Finlands förklaringar, att de, på direkt förfrågan från Tyska riket, icke ansågo sig hotade av Tyskland. De slutsatser författaren kommer till stå i viss motsättning till läget för dagen (15 april 1940).

I en artikel betitlad »Die kleineren Kriegsmarinern im Kräfte-spiel der Grossmächte» lämnar amiral Prenzel en översikt över de mindre marinernas flottbestånd och marina politik. Beträffande Sveriges marinpolitik framhåller författaren, att detta land följer en politisk kurs, som avser rent kustförsvar och säkrandet av sjöförbindelserna med öarna Gotland, Öland och Bornholm(!). Gotlands stora sjöstrategiska betydelse understrykes och att det oförsvarat kan bli ett lätt byte för en annan sjömakt. Bornholm, som av miss-tag kommit med, har redan blivit detta lätta byte för en »annan sjömakt». Rörande Danmarks försvarsproblem skriver författaren bl. a. att det för Tyskland är av avgörande betydelse, att tilloppen till Östersjön äro i händerna på en stat, som är i det läget och har viljan »die neutralitätswidrige Benutzung seiner Gewässer zu verhindern.» Även Norges försvarsproblem äro föremål för behandling och författaren framhåller faran av att Norge icke av egen kraft kan försvara sitt land och sin stora handelsflotta. Landet löper därför fara, att förlora förfoganderätten över sina handelsfartyg, vilka då istället komma att bliva av stort värde för den »starkaste sjömakten».

Amiral Gladisch behandlar i en artikel om sjökrigsrätt spørsmål rörande denna för närvarande mycket ömtåliga fråga. En tidigare tysk ståndpunkt träder mer och mer tillbaka än Tyskland energiskt och klart har dragit konsekvenserna av den hänsynslösa engelska sjökrigsföringen under världskriget 1914—18. Även problemen i hithörande frågor rörande krigsföringen i luften tagas upp till behandling varvid svårigheterna att draga en klar gräns mellan militära och icke militära mål framhållas. Civilbefolkningen skall så vitt möjligt bevaras från krigets fasa, men författaren frågar samtidigt: »Var ligga gränserna? Vilka mål äro så militärt viktiga, att kriget nödvändiggör deras förstörande?» Frågorna torde i detta nu redan ha besvarats av vissa krigförande. Begreppen sjökrigsrätt, luftkrigsrätt och icke minst folkrätt ha undergått en total omvärdering.

I en artikel »Das Meer im politischen Schicksal Europas» skildrar professor Dr. Otto Scheel havets betydelse i Europas historia. Germanernas trängtan till havet och vad som kunde finnas därbortom, Hansans betydelse som tysk sjömakt och grundandet och utvecklingen av den engelska sjömakten behandlas utförligt. I avsnittet

rörande den engelska sjömakten faller författaren följande bittra ord över England. »Under fred överföll England Danmark och rövade den på Köpenhamns redd liggande avriggade danska flottan. Det var inget hjältedåd. Och politiskt var det en stor dårskap, ty ur handelsynpunkt hade Danmark, enär krig var oundvikligt, velat ställa sig på engelsk sida. Nu tvingades det över på fransk sida och England hade skaffat sig en fiende inom ett område, varest det icke önskade någon motståndare» (1807). Frågan om Danmarks framtida öberoende har återigen aktualiserats genom den tyska ockupationen.

I andra delen ges av konteramiral Conrad en intressant inblick i den nutida navigationen och dess hjälpmedel. Härefter följer ett par artiklar rörande skeppsbyggnad och frågor rörande den tyska örlogsfloottans förvaltning.

Tredje delen inledes med en artikel rörande utvecklingen av järnfartygsbygget från dess början och intill våra dagar. I samma del redogör konsul D. H. Bernhard för den stora uppgift som Bremens hamnar fyllt i handeln med främmande länder. Enbart staten Bremen har lagt ned icke mindre än 400 miljoner RM från och med Bremerhavens byggande till och med de stora kolexportanläggningarna i Hüttenhaven.

I återuppbyggandet av den tyska valfångarflottan lämnar polispresident Carl Christiansen en ingående skildring rörande valfångeriets historia. Tyskarna ha alltid varit djupt intresserade av denna för fett- och oljeförsörjningen så viktiga »industri» och icke mindre än fem stora rederier syssla enbart med valfångst och Tyskland äger sju valfångstflottor med ett tonnage på 140,000 brutto registerton.

För första gången har en artikel införts i Nauticus författad av en utlänning. Det är lord Stamp, som skrivit några ord rörande brittisk sjöfart och brittisk världshandel. Amiral Hansen framhåller också i förordet, att denna uppsats redan flera månader före kriget överlämnats till honom för att införas i Nauticus.

Fjärde delens första artikel behandlar »Organisation und Betrieb des Fernluftverkehrs aller Länder» och kompletteras med en andra artikel rörande den tekniska utvecklingen av de flygmaskiner vilka äro insatta i trafik på de transoceaniska routerna. Intressanta äro uppgifterna rörande flygsträckor, flygtider m. m. Som exempel må nämnas nedanstående. Från Frankfurt/M avgår — under normala tider — varje onsdag ett flygplan över Marseille—Lissabon—Las Palmas—Bathurst—Natal—Recife—Bahia—Rio de Janeiro—Santos—Florianapolis—Porto Alegre—Buenos Aires—Mendoza till Santiago de Chile. Sträckan är 15,050 km och resan tar endast 5 dagar i anspråk. Flygplanen utgöras av tremotoriga Junkersplan

och fyrmotoriga Bluhm & Voss- och Dornierplan och under vägen göras tretton mellanlandningar. Imperial Airways linje från England till Australien utgör ett annat exempel. Tre gånger i veckan avgår från Southamton ett fyrmotorigt Short »Empire»-plan. Resan går över Athen—Basra—Karachi—Calcutta—Bangkok—Singapore—Soerabaya—Port Darwin—Townsville och till Sidney. Resan tar 10 dagar och tjugofem mellanlandningar göras på den icke mindre än 20,800 km långa flygsträckan.

»De tyska kolonialanspråken och utlandet» utgör femte delens inledande artikel och är författad av statssekreteraren Dr. Ernst Trendelenburg. Författaren behandlar i olika avsnitt den rättsmoraliska sidan av kolonialanspråken, den ekonomiska betydelsen och slutligen en världsekonomisk sammanfattning av koloniproblemet. Det från tysk sida flerfaldiga gånger framförda kravet på kolonier har ingående behandlats i olika artiklar och de synpunkter, som här framföras, röra sig inom ett alltför snävt område för att kunna anses vara avgörande för frågans lösning. Stormaktskrigets utgång kommer att avgöra lösningen av detta mycket omtvistade problem.

Två artiklar rörande Italiens handelsförbindelser med transoceaniska länder och »Die Bedeutung der wirtschaftlichen Beziehungen Deutschlands zu den Bauernstaaten Südosteuropas» behandla på ett sakligt sätt sjöfarten och försörjningsproblemen i Italien och på Balkan.

Femte delen avslutas med en av Staatsrat Karl Lindemann författad artikel rörande »Die Grundzüge der deutschen Aussenhandelspolitik mit besonderer Berücksichtigung des Überseehandels». Uppsatsen avhandlar den nuvarande tyska handelspolitiken och dennas inverkan på handelssjöfarten till fjärran länder. Anmärkningsvärt är det betydligt utökade varuutbytet mellan det Tyska riket och Syd- och Mellanamerikas stater.

Den sista delen innehåller rena statistiska uppgifter rörande olika länders örlogsfloottor, skeppsfart, utrikeshandel m. m. Av speciellt intresse äro uppgifterna rörande torpeder, minor och flygbomber. Torpedernas sprängladdningar variera mellan 150—350 kg trotyl eller novit. Troligen använda sig tyskarna även av starkare sprängämnen än vad Nauticus angiver. Om icke annat gäller detta rörande minornas sprängladdningar, vilka laddningar hos en del typer avsevärt minskats utan att sprängverkan därvid nedgått. Ankartrossens längd når numera upp till 1,000 meter, vadan det icke är otänkbart att engelsmännen kunnat minera ända intill den norska sydkusten vid den oerhört stora minering, som utlades i Nordsjön, Skagerack och Kattegatt efter det tyska överfallet på Norge. Vatlendjupen intill Norges södra kust äro ända upp till 600 å 700 meter.

Sjunkbomberna angivas ha en sprängladdning på 135 kg och kunna inställas på djup varierande mellan 15—140 meter. Flygbomberna uppdelas på splitterbomber, sprängbomber, pansarsprängbomber, gas- och fosforbomber, ubåtsbomber och brandbomber. Splitterbomberna samt gas- och fosforbomberna avses användas mot levande mål och ha därför endast en vikt av 11—25 kg. Ubåtsbomberna äro försedda med en fördröjningsanordning som gör att bomberna ej detonera förrän på ungefär 15 meters djup. Brandbomberna utveckla en hetta på 2,500°. På 5,000 meters höjd genomslår en 250 kg bomb en 130 mm tjock plåt och en 500 kg bomb en plåttjocklek av 170 mm. Med en anslagshastighet av 300 m/s tränger en 100 kg bomb 0,55 m djupt in i armerad betong. En 1,000 kg bomb tränger under samma förutsättningar in i betongen till ett djup av 1,25 m.

I en mycket utförlig tabell återfinnas de större sjömakternas strategiska baser med angivande av militära anläggningar, varv, dockor m. m.

Avslutning göres med uppgifter rörande de viktigaste ländernas utrikeshandel, fiskeflottor och skeppsbyggnadsindustri.

Bildmaterialet är utmärkt. Redan ha en betydande del av de å bilderna återgivna örlogsskeppen skördats. Icke minst svårt skall det kännas för den tyska flottans män att så många nya stora fartyg förintats genom insatser av den obetydliga norska flottan under det tyska angreppet på Norge.

Alk.

